

CSENDŐRSÉGI LAPOK

MEGJELENIK
HAVONTA KÉTSZER

SZERKESZTI
PINCZÉS ZOLTÁN
SZÁZADOS

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

Egész évre --- --- 12 pengő
Félévre --- --- 6 pengő
Negyedévre --- --- 3 pengő

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
BUDAPEST, I. ORSZÁGHÁZ-UTCA 30

CSENDŐRSÉGI LAPOK

SZERKESZTI PINCZÉS ZOLTÁN SZÁZADOS

ELŐFIZETÉSI ÁRA: Egész évre 12 pengő,
félévre 6 pengő, negyedévre 3 pengő

Megjelenik
havonta kétszer

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
Budapest, I., Országház-utca 30.

*Hiszek egy Istenben, hiszek egy hazában,
Hiszek egy Isteni örök igazságban,
Hiszek Magyarország feltámadásában.*

Amen.

Rendőr.

Ezzel a címmel indult meg e hó 15-én az állami rendőrség szaklapja dr. Markovics Miklós rendőrtanácsos szerkesztésében.

Új laptársunk a homlokára írta a programját is: Rendőr. Ehhez a programjához híven az állami rendőrség ügyét és a rendőri szakirodalom érdekeit fogja szolgálni, meg vagyunk győződve róla, hogy ugyanazzal a szeretettel, hűséggel és lelkesedéssel, amellyel mi a csendőrségét szolgáljuk. Határozott és tiszteletreméltó célkitűzéssel igyekszik testületének a legjobbat nyújtani, amit egy jó szaklap adhat s megteremténi benne azt az érzelmi és szellemi egységet, amely minden testületnek egyedüli biztos fundamentumát képezi.

Nem tartjuk magunkat illetékeseknek arra, hogy az állami rendőrség ügyeivel foglalkozzunk, de ha már ennél a témánál vagyunk, megvalljuk őszintén, hogy a rendőri szaksajtótól nem voltunk elragadtatva. Tudjuk, hogy a rendőrség sem. A szigorúan üzleti alapra helyezkedett „ügynevezett” rendőri szaksajtó orgánumait a rendőrség hivatalosan volt kénytelen megtagadni, azok a rendőri szaklapok pedig, amelyek nem tartoztak a megtagadottak közé, vagy csak az állami rendőrség tagjainak egy bizonyos kategóriáját képviselték, vagy pedig abba a hibába estek, hogy a rendőrség szakirodalmának kultiválásánál többet ambicionáltak s a lényegesen különböző igényekre való tekintet nélkül az összes közbiztonsági testületeket a maguk szakirodalmi kalapja alá igyekeztek vonni. Csak éppen magának az állami rendőrségnek, mint önmagában egységes testületnek hiányzott a maga komoly szaklapja, amelyet a rendőrség minden tagja a magáénak mondhat s amelynek nincs egyéb célja, mint hogy testületét és annak érdekeit nyíltan és őnzetlenül szolgálja.

Ezt az ürt fogja betölteni a Rendőr. Éppen ezért, az azonos hivatás és célkitűzés s a közös munka jóleső érzetével nyújtjuk szíves, baráti jobunkat útjára induló laptársunk felé, az elsők közé állva azok sorában, akik megjelenése alkalmából szerencsekívánatokkal sietnek üdvözlésére. Meg vagyunk győződve róla, hogy testületében is ilyen szeretetteljes fogadtatásra fog találni és még inkább, hogy arra méltónak is fog bizonyulni.

Amennyire nincsen különbség a rend és a

csend között, annyira nincsen különbség a rendőrség és a csendőrség közbiztonsági szolgálatának célja és lényege között; amennyire feltételezi a rend a csendet és viszont, annyira feltétele a jó közbiztonságnak a jó rendőrség és csendőrség. Nincs még két olyan testület, melyek között egymás jogainak és kötelességeinek tiszteletben tartása mellett könnyebb lenne egyetértő, zavartalan baráti viszonyt létesíteni, mint a rendőrség és a csendőrség között. A közbiztonság szolgálatának mindenekfelett álló érdekei nem engedik meg más szempontok érvényesülését, mint amelyek a két testület zavartalan együttműködését vannak hivatva biztosítani. Örülni fogunk, ha ebben a törekvésünkben őszinte, megértő segítő társra találunk a Rendőrben.

Egészen mindegy, hogy valaki a városban harcol-e a közbiztonság ellenségeivel, vagy pedig falun; hogy valakit a Józsefváros mellékutájában késelnek-e halálra vagy pedig kőboreigányok lönek agyon orozva, az érdemek elsőbbségén nem lehet vitatkozni. A működési területek speciális viszonyai által szükségessé tett szervezeti eltérés a hivatás lényegének azonosságán nem változtat, de nem befolyásolhatja a kölcsönös jóviszonyt sem, mert mindkét testületben meg van az a törekvés, hogy az eltérés okozta apróbb, inkább csak formai nehézségeket az egymás iránt legmesszebbmenő előzékenységgel már csirájukban kiküszöböljék. Egymás mellett, de mindig csak egymás mellett haladva, a magyar rendőrség méltó párja lesz a magyar csendőrségnek abban a hírnévben és elismerésben, amit ötven esztendő munkája szerzett meg számunkra.

A belügyminiszter úr a Csendőrségi Lapok rendelkezésére bocsátotta azt az összeget, amelyet a csendőrség eddig a közös szaklap fenntartására fordított. Ezzel nemesak a lapunk fennmaradása van anyagilag egyszersmindenkorra biztosítva, hanem úgy a csendőrség, mint a rendőrség szakirodalmából véglegesen ki lett küszöbölve minden olyan hátrányos lehetőség, amely minden közös tulajdonnak elmaradhatatlan velejárója. Hálás köszönettel tartozunk a belügyminiszter úrnak ezért az intézkedéséért, amely minket nemesak anyagilag érint, hanem erkölcsi elismerést is jelent számunkra, de kötelességünknek tartjuk azt is kijelenteni, hogy az állami rendőrség hivatott vezetőinek megértő magatartása igen megkönnyítette számunkra ennek az eredménynek az elérését.

Reméljük, hogy még nagyon sokszor lesz alkalmunk bebizonyítani új laptársunknak, hogy testületünk érdekeinek szolgálatát mennyire össze tudjuk egyeztetni a mások érdekeinek respektálásával. Bizonyosak vagyunk benne, hogy részéről is ugyanezzel a készséggel fogunk találkozni. Akkor pedig ide a kezét: Isten Hozta!

A esendőrvirtus.

Irta: Dr. CZIMER KÁROLY főgimnáziumi igazgató.

(Befejező közlemény.)

Az Árpádok korában a *határ* és *tábor* őrzése azonos szolgálattal volt és azok végezték, akik a határokon és vármegyékben a közbiztonságot őrizték: a székelyek, besenyők, kunok és más hozzájuk hasonló könnyű fegyverzettel bíró vitézek.

Amilyen könnyű lovas és nyilas a magyar, székely, besenyő és kun határőr, éppen olyan könnyű lovasságot alkotott a magyarság katonái *zöme*: a *derék sereg*, amely a megyék várkatonaságából, monostorok, apátságok, főpapok és főurak katonaságából, a király és királyné, országos főtisztek zászlóaljaiból alakult. A katonatartó csapatulajdonosok vitézei mind könnyű és nyilas harcosok, csak a zászlóaljok gazdái és tisztei sodronyinges, vértés és kovácsolt páncélos lovasok.

A hadrakelt és csatára vonuló magyar sereg előtt a székely, besenyő és kun határőrök, magyar lövők, lövérek és hozzájuk hasonló könnyű katonák elől és hátul járnak, cirkálnak és *száguldanak*. Éjjel a nyugvó és alvó tábor, a *füvelő* pályára kötött paripákat és vezetékek lovakat, mállhat szállító barmokat és szekereket körülvétték, rejtekhelyekről éppen úgy őrizték, amint a határt az *országállások* népe őrizni szokta.

Ha a tábor tova vonul, a székelyek, besenyők, lövők, lövérek és más magyar lovas nyilasok, a *fő*sereg körül *száguldanak*, — mint ma mondják: *elővédet* és *hátvédet* alkottak. Innen eredt az akkori tábori gyűjtőnevük: a *száguldók*.

Ezek a száguldók vágatás közben a nyeregből előre, hátra és oldalt nyilaztak az ellenségre és belőlük alakult meg a XV. század elején a *huszár* lovaság, amely éppen úgy, mint a lövők és lövérek, hol üldöz, hol megszalad, maga után csalja az ellenséget és azután, ha az ellenséges főszeregtől messze esalta, szembe fordul az üldözőkkel, körül rajozza, megfutamítja, menekülése közben nádasnak, moesárnak szorítja, a vízben tehetetlenül vergődőket körül veszi és „vigan nevetve“ a partról lenyilazza.

Ilyen előljáró, hátuljáró táborbiztosító könnyű lovas *száguldóknak* latin neve: *cursor*, amelyből a *huszár* népies név keletkezhetett.

Amilyen a határőrző és tábor előtt és mögött járó székely, besenyő és kun lövők, lövérek haremódja és taktikája, éppen olyan a *huszároké* is; erővel, ügyességgel, elszántsággal társult furfang, ravaszság és eselvetésre sikert kínáló időjárás, hely és alkalom kihasználása biztosítja számukra a győzelmet.

Tehát a határőrök és táborbiztosító száguldók *virtusa* a huszárokba ment át és a világhírű könnyű lovasságban tovább sokszorozódott.

Alább látni fogjuk, hogy a huszár erényekből fakadtak a *pandur erények*, amik azután *csendőrségünkben* tisztultabb és nemesebb formában nyertek kifejezést.

*

A török hódítás idejében (1526—1718), amikor az Alföldre és a Dunántúlra a törökök betelepültek, a megyékben a rabló kergető nemesi felkelések állandósultak.

A fajrokon török egy töről fakadt a magyarral, de vele ellentétben az izlám szolgálatába szegő-

Négy hét a Yangtse folyón.

Irta: E. P.

Az 1900. év elején a „Zenta“ osztrák-magyar cirkáló az egyik keletázsiai állomásán tartózkodott. Az év első hónapjaiban Hátsóindiát, a Filippi-szigeteket és később, a eseresznyevirágzás idején, Japánt kellett volna felkeresnünk, de mert Kínában akkor már előjelei mutatkoztak a később kitört boxerláadásnak, parancsot kaptunk, hogy maradjunk a kínai partokon. Így aztán Hongkongtól lassan észak felé vonultunk és Swatou, Amoy és Futschou érintése után néhány héten keresztül Shanghai-ban tartózkodtunk.

A Yangtse vízállása ebben az esztendőben különösen kedvező volt s ezért parancsnokunk elhatározta, hogy áprilisban a Yangtsen felfelé fogunk hajózni addig, ameddig lehet.

A Yangtse az Amazon és a Missziszípi után a világ legnagyobb folyóvize. Tibet és Tatárország határán ered, keresztültöri Nyugat-Kína magas hegységeit s 5300 kilométernyi folyás után a Sárga-tengerbe ömlik. A folyó Kínának legtermékenyebb és legsűrűbben lakott vidékeit szeli át és ezért, de azért is, mert a víziutat kedvelő kínaiak sűrű csatornahálózzattal vették körül, kereskedelmi szempontból óriási fontossággal bír.

A Kínában élénk kereskedelmet űző európaiak, elsősorban az angolok természetesen állandóan követelték, hogy a kínaiak a Yangtse kikötőit az idegen kereskedelem számára is megnyissák s a nyomás folytán a múlt században a kínaiaknak mind több és több kikötőt kellett az európaiak előtt megnyitniok. Az utolsó kikötőt, a folyam torkolatától körülbelül kétezer kilométernyire levő Tsun-King-et a Tsifu-egyezmény alapján 1876-ban nyitották meg az idegenek számára, azzal a kikötéssel, hogy az európaiaknak csak akkor szabad ott áruházakat létesíteniök, ha gőzhajóval tudnak odáig hajózni. Erre az angolok külön erre a célra egy különleges gőzhajót építettek s így 1890 óta a Yangtsenek

minden számottevő kikötője nyitva áll az idegenek számára.

A Yangtse vízállása állandóan változik. Nyáron, amikor a távoli hegyeken olvadó hó vizét a tengerbe szállítja, gyakran tíz méterrel is magasabb, mint télen; ebben az időben még a nagyobb tengerei hajók is el tudnak jutni rajta egészen Ítsangig, amely körülbelül 1500 kilométernyire fekszik a torkolattól. Itsehangon túl azonban a folyó medre már olyan keskeny és a folyása helyenként olyan sebes, hogy itt már csak a bennszülöttek vitorlás csónakjai tudnak közlekedni. Amint azonban említettem, a tengerei hatalmasnak külön erre a célra épített gőzhajói és folyami ágyúsnaszádjai egészen Tsun-King-ig is eljuthatnak.

A rendszeres hajóközlekedés Haankauig terjed, vagyis eddig (körülbelül 700 kilométer a torkolattól) nem nagyon mélyen járó tengerei hajók minden ildőszakban nehézség nélkül eljuthatnak.

A Yangtse felső folyásában keresztültöri magát Belső-Kína hatalmas hegységein, a beléje ömlő számtalan folyótól hamarosan hatalmas folyammá dagad és Hankaunál például eléri az öt kilométeres szélességet. Kiu-Kiang felett egy hegyláncolaton töri magát keresztül s ezért itt számtalan szikla emelkedik ki a vízből, amelyek közül a legnagyobbik (,,Kis árvá“-nak hívják) egy buddhista kolostor épületei fekszenek, amelyekhez kizárólag csak lépcsőkön lehet feljutni. Itt veszi fel a Yangtse az utolsó mellékfolyóját, a Po-Yang tó kifolyását. Körülbelül Nan-King-ig 4—6 kilométeres szélességben hömpölyög, többnyire sík vidéken. Nyáron, mikor a folyó vízállása magas, a képe is természetesen sokkal nagyobbyszerű; a folyam ágya teljesen telve van vízzel, sőt sok helyen még nagykiterjedésű partvidéket is elönt.

Miután a Yangtseről készített térképek a folyócsatorna folytonos változása miatt használhatatlanok, minden hajó kénytelen magának kalauzt fogadni. Ez az igen jó jövedelemmel járó foglalkozást többnyire öreg angol és norvég hajóskapitányok űzik.

dött, azonban haremódja és katonai virtusa egyezik a magyaréval: a könnyű lovas és nyilas *spáhi* (magyarosan: íszpája) nem más, mint török huszár.

Vallás dolgában fanatikus, kaland után való kedve, rabló vágya, a soknejűségéből eredő érzéki sége, a hite által ígért túlvilági érzéki gyönyör, amit már a földön elérni igyekeznek: a szép magyar nők és lányok elrablására ösztökéli, másfelől kevés számú nép lévén, fajának erőszakos szaporítására és az erős keresztény fiúk elrablására sarkalja, kikből török katonákat nevel.

A rablásban édestestvérje a ragadozó ösztönű és vérszomjas délszláv albán, rác, cincár (kuczoláh), skipetár, bosnyák martalóc és haramia, fajuknál fogva a legvérengzőbb balkáni bestiák, kikhez képest az afrikai berber és kabil rabló nagy-lelkű gavallér.

A spáhik és vadlelkű szláv martalócok fegyverszünet és béke idejében is gyujtogatnak és rabolnak, búcsút, lakodalmat, vásárt, más sokadalmat felvertek, asszonyt, lányt, fiút rabkötélre fűztek. A szegény közkatonát, az ingyen, hazafiságból szolgáló rongyos hajdúvitét lebunkózták, csak azt tartották életben a foglyok közül, akin aranyhimes ruhát, tigrisbőr kacagányt, drágakőbe foglalt tollas forgót láttak és utánuk sereget — váltságdíjat — reméltek.

A megyék a karhatalmat a török rablók ellen, ősi módon, *huszárokból* és *insurgens nemesekből* állították ki és szükség esetén az egész megye nemesége felkelt.

Békében is állandó a portyázás a martalócok ellen. *Reguláris* — zsoldért felfogadott — és *volontér* — önkéntes, zsákmányért csatlakozó — huszá-

rok, lovas hajdúk és soros nemesek éjjel-nappal a lesőhelyeken lappanganak. Éjten-éjjel, déli verő forróságban, zákányos, fürgeteges vad kegyetlen télben, zúgó szelek viharában, morotvás nádasokban, kopolyák füzeseiben és hegyszakadékok szurdékjaiban étlen-szomjan őrködnek; kiküldött szaguldókkal — lesre hívókkal — a zsákmány rakott íszpájákat és haramiákat lesre csalják, felkoncolják, az ebül gyült szerdéket tőlük elszedik, rabistrágra hányt véreiket megszabadítják.

Akkor ezek az edzett testű és keménykötésű magyar vitézek voltak a pandurok és esendőrök a legembertelenebb ragadozó hadak ellen.

A tizenötéves török háború alatt a szlavoniai, boszniai és horvátországi bégek a körösebb délszláv martalóc bandákkal a Dráván átlopózva, a Rába völgyében Győrig égettek, dúltak, még a szultán hűbéres katonáinak, a spáhiknak szarájait — magorjait — is kirabolták és felégették.

Igazi hadjáratot kellett indítani az országfosztogatók ellen.

A dunántúli megyék összes felkelő nemesei, a végházak huszárjai és lovas hajdúi gyorsan gyülekeztek. Jellemző, hogy még a kárvallott török spáhik is — tollas huszár süvegben — a hitsorsos rablók ellen a magyar felkelőkhöz csatlakoztak.

A szigetvári mézszárlásból (1566.) hetedmagával menekült. *Nagykemléki Alapi Gáspárt* — Zrinyi Miklós unokaöccsét, vékony, vézna természetű urat, de korának legjobb lovasát és vivóját — a dunántúli *insurgens nemesek* hadnagyául választották meg és vezetése alatt Győr alól, Pápán, Kanizsán és Kőrösön át a Száva vizéig űzték-vágták a török, tatár és szláv rablókat. A vasderekű Alapi

A Zenta is egy ilyen angol kalauzt fogadott fel és március utolsó napjaiban elhagyta Sanghait.

Az első állomásunk Kiang-Yin volt. Itt a kínaiak néhány erődítményt építettek, hogy a folyamon való hajózást ellenőrizni és szükség esetén megakadályozni tudják. Azt hiszem azonban, hogy vajmi kevés hasznuk volt ezekből az erődítményekből, mert eddig még nem volt rá eset, hogy a kínaiak az európaiakat meg tudták volna akadályozni abban, hogy oda hajózzanak, ahova akarnak.

A mi látogatásunkat Sanghaidból már jelezték az itteni hatóságoknak. Az erődítmény-paranesnok, azaz jobban mondva az ittlevő európai kiképzőtisztek, meghívtak, hogy egyes erődítményeket tekintsünk meg.

Közismert tinikus jelenség, hogy a világ mindenféle tengerésze, ha nem is mindig kiváló, de mindenesetre lelkes lovas s így mi is igen megörültünk, mikor délután a kikötőben részünkre lovassági lovakat bocsátottak rendelkezésünkre. A kicsi, igénytelen lovak nagyon jámborúl néztek ki, de csakhamar rájöttünk, hogy nagyon is ravaszak és alattomosak s ezt közülünk néhányan saját bőrükön is tapasztalták. Én is kiválasztottam magamnak egy szép kis lovacskát, amint azonban nyugodtan közeledtem feléje, hogy reáüljek, tüneményes gyorsasággal hátra arcot csinált s a felső combomat alaposan megrugta, szerencsére minden komolyabb következmény nélkül. Természetes, hogy ezek után erről a goromba állatról nem akartam többet tudni és kikerestem magamnak egy másikat, amelyik hűkelességesebben nézett ki. Ezzel aztán meglehetősen kijöttem, csupán egvszer szaladt meg velem.

Ezeknek a kínai lovaknak — tulajdonképpen duplaponny — megvan az a rossz szokásuk is, hogy ügetésnél a lábukat inkább húzzák, mint emelik úgy, hogy az ember sohasem biztos abban, hogy melyik pillanatban bukik fel velük.

Az erődben és a gyakorlótérrel meglepett minket az a pontosság, amellyel a csapatok minden egyes gyakorlatot véghezvittek. A mi eddigi tapasztalataink alapján

nem voltunk nagyon elragadtatva a kínai katonaságtól. Csak példaképpen említtem meg, hogy Amoyban a kínaiak a mi 21 ágyúlövésből álló üdvözlésünket csak 19-el viszonyozták, ezt is hosszú és rendszertelen időközökben. Mi természetesen a fennálló előírások szerint tiltakoztunk ez ellen és követeltük, hogy másnap reggel a 21 ágyúlövést adják le újra, mire a kínai paranesnok kérve kért minket, hogy a kivánságunktól álljunk el, mert már a 19-ik lövésig is nem kevesebb, mint három halottjuk volt.

A kínai csapatok felszerelése és kiképzése egyáltalában nem volt egységes; minden alkirály külön hadsereget tartott magának tetszése szerint. Egynémelyik alkirály európai kiképzőtiszteket alkalmazott, többnyire angolokat és németeket; ezek a különben kiváló kínai katonanyaggal nagyszerű eredményeket értek el. Jó vezetés mellett a kínai — éppen úgy, mint a japán — aki a saiat életét egyáltalában semmire sem becsüli, igen szép katonai teljesítményekre képes.

Igy pl. az angol-kínai Wei-Hai-Wei ezred a boxer-lázadás idején a mi egyik legjobb csapatunk volt. A Nieh tábornok tüzérsége is Tientsinben kiváló volt és az akkori viszonyokhoz mérten valósággal kellemetlen pontossággal lőtt. Amikor Julius első napjaiban a Tientsinbe érkezett orosz csapatok az idegenek által lakott városrésztől északra többort ütöttek, egy nagyszerűen elrejtett kínai üteg éjjel-nappal löni kezdte őket, állását azonban sehogysen nem lehetett felfedezni. Minden reggel orosz ütegek vonultak fel a tábor körüli magaslatokra s ilvenkor heves tüzetnárba indult meg az orosz és a kínai tüzérség között, amit mi a nem messze fekvő német klub tetején levő kerteskől többször végignéztünk. Az oroszok sehogysen tudták a kínai ütegeknek a nyomára jönni, míg ők még akkor is felitalálatokat kaptak, ha állásukat több ízben változtatták. Az oroszok részére az egyetlen tájékoztató adatot a kínai sraonellek gyújtókerékia szolgáltatta, ami természetesen nagyon problematikus volt s így az oroszok csak arra szorítkoztak, hogy azt a kör-

Gáspár nyole napon keresztül csak akkor szállott le a nyeregből, ha fáradt paripájáról pihent vezetőklóra ült át.

A boszniai bégek és tatár murzák bújkálva, se reg és zsákmány nélkül szöktek hazra s a török hadiszék bírái a fényes ábrázatú szultán ítélete előtt „istrángra hányták őket.”

A rablókergető alispánok, szolgabírák, hadnagyok, vajdák, százas és ezeres kapitányok az előkelő török rabokat, a temérdek szerdéket kótyavetyére boesátották s az árverésen begyűlt pénzből előbb a károsult templomoknak és iskolamestereknek adták ki a segílyt és azután kárpótolták a kárvallottakat.

A törökök kiűzését befejező karlócai (1699.) és pozsárováci (1718.) békekötések után a visszafoglalt magyar területeken a vármegyéket nem állították vissza, hanem császári kamarai uradalmakat szerveztek belőlük és azok hasznát a dinasztia húzta.

Az eszéki, verőcei és diakóvári tiszttartóságok területén a Száván fényes nappal átjáró török és szláv martalócok elképzeltetlen zsványvilágot támasztottak. A német és cseh lovas katonák, akiknek a számtartóságok határában a közbiztonság fentartása volt kötelességük, nem boldogultak, mivel a német, cseh és morva gazdatisztek összejártak a rablókkal s a lopott holmit és lábasjóságot, mit a harámbandáktól kaptak, a bécsi kereskedők ágenseinek kezén tovább adták.

Ezekben a császári uradalmakban egy-két magyar nemes jószágigazgató is volt alkalmazva, ezek azután keresztül vitték, hogy a bécsi császári ka-

mara a dunántúli várórségekből huszárokat küldött oda *pandurokat* (először szerepelnek e néven ilyen minőségben), akik magyar szokás szerint *akasztó bírákat* is vittek magukkal és magyar virtus szerint két hét alatt olyan közbiztonságot teremtetek a Dráva—Száva között, hogy „az aranyat az országúton ott lehetett hagyni őrizetlenül.”

Amde mi történt?

A busás zsákmánytól elesett német és cseh orgazda számtartók, akik a koncból a bécsi kamarai tiszteteknek is juttattak, kimódolták, hogy a rablók kipusztítása után a huszárokat állomáshelyükre, Pécsre és Kanizsára visszarendelték és a zsványgarázdálkodás a császári tisztetek oltalma alatt még rettenetesebb mértéket öltött.

A temesi bánóság császári kamarai tiszttartóságaiban a temérdek rác, bolgár és oláh rablót még az erélyes francia *Mercy Klaudius* tábornok, helytartó sem tudta kiirtani, a rabló szerviánokkal, görög, örmény és cincár orgazdákkal a német és cseh *policájok* előljárói egy kézre dolgoztak, segítségükkel a Dunán fényes nappal jártak a csempészhajók és nyíltan szállították a sót, dohányt, cukrot, kávé a Balkánra. A folyók mellett fagulibákban, nádasok, rétek közt lábas nádgorékban tanyázó rác határőrök tolvaj népsége és tisztjeik, a vajdák és goszpodárok orgazdái a csempészeknek, amit Bécsben igen jól tudtak. A temesi bánóság igazi eldorádója volt a délvidéki haramia világnak, amelynek gyökerei a kamarai tisztetek irodájába voltak beágyazva.

Azonban véget ért ez a zsványgazdálkodás Mária Terézia korában.

A török birodalomba bekebelezett vármegyékből kipusztult a nemesség, úgy hogy a visszafoglalt

nyéket, ahol a kínai üteget gyanították, végigpásztázták, ez azonban természetesen teljesen eredménytelen maradt. Két, a kínai üteg irányába intézett gyalogsági támadást a kínaiak visszavertek és csak később, július 13-án a City (kínai negyed) megrohamozása alkalmával sikerült egészen véletlenül a 10½ cm-es üteg nyomára akadni. Egy orosz százados, aki századával egy bokros területen haladt keresztül, véletlenül beleütközött a kínai ütegbe, amely éppen készülődött arra, hogy tovább álljon. A százados, azt gondolva, hogy az egész százada mögötte van, rohamot vezényelt. A kínai üteg legénysége gyorsan kerekelt oldott, az ágyukat ott hagyta, az orosz százados pedig később rémülten vette észre, hogy az egész századából mindössze 10—15 ember volt mögötte.

Még az idegen negyedbe beépített hajóágyuk is sokat szenvedtek a kínaiak pontos tűzérségi tűzétől, amelynek közvetett tűzét egy, az ügvnevezett fekete erődben levő pagodából irányították. Végre aztán amikor az angolok egyik híres, szállítható 12 cm-es hajóágyújukat partra szállították és két lyditgránáttal a pagodát eltörölték a föld színéről, akkor aztán a kínaiak nyugton hagytak minket.

Na, de most ezután a kitérés után térjünk csak vissza a Yangtsere.

Kiang-Yin-ben csak másnap reggelig tartózkodunk. Elég is volt egy fél nap ahhoz, amit ott látni lehetett s ami kizáróan csak katonai szempontból volt érdekes. Mennyire nem sejtettük akkor, hogy 8 hét múlva a reguláris kínai katonaság ellenségként fog velünk szemben állani.

A legközelebbi állomásunk Chin-Kiang volt. Ez az a pont, ahol a legnagyobb kínai csatorna a Yün-Ho, amely Tientsint és Pekinget a termékeny déli tartományokkal összeköti, a Yangtse-t keresztülszeli. A városnak kb. 200.000 lakosa van; 1842-ben az angolok, 1853-ban pedig a Taiping felkelők teljesen elpusztították, de a kínaiak — igen kedvező fekvése folytán — mind a két-

szer újra felépítették. A várost számos erődítmény védi, amelyeknek egy része a város körül fekvő emelkedéseken, másik része pedig a folyóból kiemelkedő ú. n. ezüstszigeten fekszik.

Mint általában minden kínai városban, úgy itt is a város magva nem áll egyébből, mint egy csomó rendezetlenül és tervszerületlenül össze-vissza épített s fallal körülvett szűk utcából. Csatornázásról természetesen szó sincsen s így minden elképzeltető piszkos az ajtó előtt halmozódik fel. Időnkint aztán az erre a célra felfogadott kulik úgy, ahogv összeszedik a piszkot az utcákról és kiviszik a földekre.

Az európaiak lakásai az európai negyedekben általánosságban szép, kerttel körülvett, villaszerű épületek. Az egyik dombon fekszik, az egész környéket dominálva, az angol konzulátus épülete, amelyet a kínaiak leromboltak, de azután 1889-ben a kínai kormánynak újra fel kellett építtetnie.

Egy Csin-Kiangi emlékemet akarom még itt elmondani. Az ottani angol konzul felesége paranesnokunknak egy gyönyörű angorakandurt adott ajándékba, amely azonban a hajósélethez sehogysem akart hozzászokni és egész éjjeleken keresztül borzalmas nyivakolást vitt véghez. Szerencsétlenségére éppen a paranesnokunk kabinja felett levő fedélzetrészt kereste ki nyívogási gyakorlatai számára, úgy hogy paranesnokunk többször nem tudott tőle aludni. Ez így tartott több éjszakán keresztül, míg végre aztán egy éjjel a paranesnokunk felbőszülve a fedélzetre rohant s a következő pillanatban a kandur lerepült a Yangtse hullámaiba. A vén tengeri medvék aggodalmaskodva csóválták a fejüket, mert a tengerész babona szerint azt, aki egy macskát megöl, szerencsétlenség éri. Mikor aztán a paranesnokunkat (Thomann von Montalmar fregattkapitány) a követségek ostrománál Pekingben egy gránát megölte, több más rossz jel mellett ezt a macskahistóriát is úgy emlegették, mint halálának egyik okozóját.

(Folytatjuk.)

Június 24-én tartotta a m. kir. honvéd Ludovika Akadémia a szokásos fényes évváró ünnepségét: Kormányzó úr őfőméltósága megérkezik az ünnepségre.

vármegyékben a törökök kiűzése idejében egyetlen egy nemes se élt. Mivel pedig csakis nemes lehetett megyei tisztviseelő, ez okból a törököktől visszafoglalt vármegyékbe, a közigazgatás berendezése alkalmával a felvidékről telepítettek nemeseket.

Csongrád-, Csanád-, Arad-, Szörény-, Krassó-, Temes- és Torontál-megyék visszaállításakor a máshonnan telepített nemes urak közül választott alispánok és szolgabírák a pandurszolgálatra felfogadott huszárokkal vaskézzel pusztították ki a délvidéki zsványfészkeket.

A törökök kiűzése után feleslegessé vált huszárokat, gyalogos és lovas hajdú vitézeket a bécsi hadi kormányzék a szolgálatból elbocsátotta, viszont a magyar királyi kancellária és helytartótanács 1723-ban az állandó megyeházák építését és közrendészt szervezését elrendelvén: a békelétszámra apasztott császári ezredekben „feleslegessé vált“ (?) huszárok és hajdúk közül fogadták fel a hatóságok a megyei pandurokat, akik a huszárok egyenruhájában teljesítették a csendőrszolgálatot.

Ezzel a huszárok és hajdúk szolgálati viszonyba kerültek a vármegyékkel és városokkal: belőlük alakult a vármegyéknek első típusú megyei pandurok vagy a nyelvújításkori képzésű szó szerint: a csendlegények intézménye.

Ez volt az oka, hogy a megyei pandurok 1877-ig jobbára a Mária Terézia korabeli magyar huszárok egyenruháját: vörös nadrág, zöld dolmány, fölfelé szélesedő rezes huszárcsákót és tarsolyos kardot viseltek, de a francia háború után (1815.) a feszes magyar nadrágot a lappangáshoz és bújáláshoz alkalmasabb és két oldalán kigom-

bolható, végig gombos bőrös pandur pantalló váltotta föl.

A városi hatóságok pedig a fekete süveges gyalogos hajdú vitézeket fogadták fel rendőri szolgálatra. Ez volt az oka, hogy a városokban sokáig hajdúknak hívták a rendőröket.

Ezek a marcona kuruc vitézekből ujoncozott pandurok és hajdúk a vármegyékben és városokban ősi magyar eréllyel teremtettek rendet.

A szolgabíró, pandur és deres adta a vármegyének a félelmes tekintélyt. Mikor a parasztot a császárral fenyegették, a fülét sem mozdította, de ha a jegyző és bíró megintették, hogy a vármegyére adják, megrémült, mondván: „a vármegye nagy úr, nála áll a deres“, amelyhez a pandur állította elő a garázdát.

A régi városháza épületekben a börtönök a pincében voltak elhelyezve, emiatt Mária Terézia arra szorította a városokat, hogy világos és egészséges földszinti börtönökkel ellátott új városházákat építsenek, amire viszont a hatóságok az új városházákat oly módon hasznosították, hogy a városi korcsmákat, boltokat és „tánts szalákat“ bennük helyezték el és ettől kezdve a fiatalság a városháza tánctermeiben tartotta a bálkat.

Nemzetiségi városokban a magisztrátus báltermében oláh csimpolyára zsokolt, rác tamburára és guzlár dudájára kólózott a legénység, közbül cigány hegedűjére járta a magyar a toborzó táncot. Az ilyen nemzetiségi bál rendszeren verekedéssel végződött és az összegabalyodott legénységet a fekete süveges hajdúk verték szét somfa botjaikkal.

Mária Teréziától 1876-ig, a m. kir. esendőrség felállításáig, a megyei pandurok a régi magyar hárőrök és huszárok élet- és vagyonvédő fortélyával védtek a rendet, irtották a lókötokeket, birka-hajtókat, a nem igaz jószágon tuladó orgazdákat a törvényre szolgáltatották, az országutak és csárdák rémeitől a vásárjáró kofákat és hátli kalmárokat oltalmazták.

Erdélyben az oláh haramiákat, *Pintye Gligort* és cimboráit, a Dunántúlon *Sabri Jóskát*, *Milfajt*, *Lakatost* és más híres bakonyi betyárokat, *Angyal Bandi*, *Patkó Pista*, *Bogár Imre* s a gyors lovon vágatva portyázó és fosztogató többi alföldi lovas haramiát a pandurok kerítették hurokra. A felvidéki híres tót szegénylegény, *Jánosik* hiába bújkált előlük és a nagyerejű oláh *Babáj Gyurka* aradmegyei kegyetlen zsvány a puszkájuktól vérezett el.

A járási kapitányok, pusztabírák és *cseldbiztosok* az ősi rablókergető és leshelyre csaló szárguldók hadnagyainak és vajdáinak ravaszságával voltak megkenve; ismerték a lóköto csikósok, vásárosokat kiszorító szegénylegények csapását, a betyárfészkek búvó lukait, hova a pandurok elől rejtőztek.

A cseldbiztosok között sok ügyes és derék ember volt, akik nagy érdemeket szereztek s az ország jó hírnevét külföldön is veszélyeztető gonosztevőket sikerrel irtották.

Ezeknek példányképe sokáig a szabolcsi *Recki Bandi* híres cseldbiztos maradt, aki még 80 éves korában is — dacára, hogy erős szédülésben szenvedett — magát a nyeregbe szíjaztatva üzte a futóbetyárokat és mindig biztos kézzel és soha sem hibázó szemmel lőtte ki alóluk a lovat.

Akárhány délceg és gavallér cseldbiztos a siker fejében — ha másképen nem lehetett — vagy a jutalom reményében, ha a vármegye nagy díjat tűzött a notorius gonosztevő fejére, nem riadt vissza attól sem, hogy a zsvány szeretőjét elcsábította és a hűtlen csárdavirágnál lépre csalta és hóhérkötélre adta a nála gyanútlanul meghúzódó üldözöttet.

Egyik-másik ilyen ravasz cseldbiztos nevét a nóta is megörökítette:

Ez az utca végig sáros,
Szarka Matyi benne komiszáros,
Rezescsákány a kezében,
Martus Mári az ölében.

E népdalban a vonatkozás *Pityke Bandi* kún-sági híres lóköto és útonálló haramiára történik, akit szeretője árult el és szolgáltatatta a csongrádi cseldbiztos kezére és akit jászkún-kerületi statáriális bíróság felkötöttetett.

Az 1848–49. évi *önvédelmi harcunk* elfojtása után a *Bach* osztrák miniszter elnyomó kormányzása idejében a katonailag szervezett *osztrák csendőrséget* hozta be a vármegyékbe. Örsökbe és szárnyakba voltak széttelepítve a csúcsos sisakos osztrák zsandárok — amint a parasztok hitták — de a bújdosó szegénylegényekkel — nagyrészüik üldözött és bújkáló honvéd volt — és a Duna-Tisza közötti zsványokkal homokbuckák megkötésére ültetett fekete nyárfa erdőkben és kecskerágó rekevényekben rejtezkedő futóbetyárokkal nem bírtak.

A híres *Rózsa Sándorral* — aki szegedi születésű volt és számos bandájával a szabadságharcban

a lázadó rákok réme volt, a német zsandárok több mint husz éven keresztül nem boldogultak, jóllehet temérdek vasas német katonával erősítették meg az örsöket s a kőrösi, kecskeméti, bugaci, félegyházi és szabadkai futóhomok erdeit egész nyarat szaka csatárláncban járták keresztül-kasul a jól lövő tiroli esászárvadász katonák — hiába.

A földműves nép gyűlölte az osztrák zsandárokat és városi policájokat; másfelől a tanyai és pusztai népet az osztrák csendőrség nem tudta megvédeni a zsványok ellen és rettegett a betyárok bosszújától, azért kénytelenségből és félelemből rejtette a puszták rémeit, akikben még — a maga eszével — üldözött nemzeti hősokeket és mártirokat is látott.

Végre is a vezér, *Rózsa Sándor*, kivénült, kemény volt már neki a vásárhelyi rét szellős kanász gunyhójának nád és sás fekvése, ahol télen a réti farkascorda támadása ellen tűzesóvák forgatásával kellett védekeznie. A vén rabló törődött teste vágyott a puhadunnás ág és tollas derékalj után.

A ravasz és furfangos *Somogyi Jóska* szegedi kapitány jól ismerte „Sándor bácsi“ abbeli gyöngéjét, hogy husz év óta remélte a harmadik amnesztiát¹ és az amnesztia kecsgetésével — hogy az alföldi zsványvilág kiirtására küldött *Ráday Gedeon* szegedi királybiztos ki fogja neki adni a Bécsből érkezett királyi kegyelem írást — becsalta a szegedi várba. Amint a kapun belépett a híres rablóvezér, „egyszerre tíz poják katona szuronya meredt a szívének“. „Egyszer hittem a komiszárosnak — akkor is megesalt —“ mordult el a rettegett ősz haramia, akiben — meg kell hagyni — sok regényes és érdekes magyar betyárvirtus csillogott és újabb nem közönséges, sőt utánozhatatlan leleménységgel játszotta ki az üldöző katonai zászlóaljakat és olykor egész ezredeket, utolérhetetlen ravasz betyártempói végtelenül furfangos eszéből fakadtak.

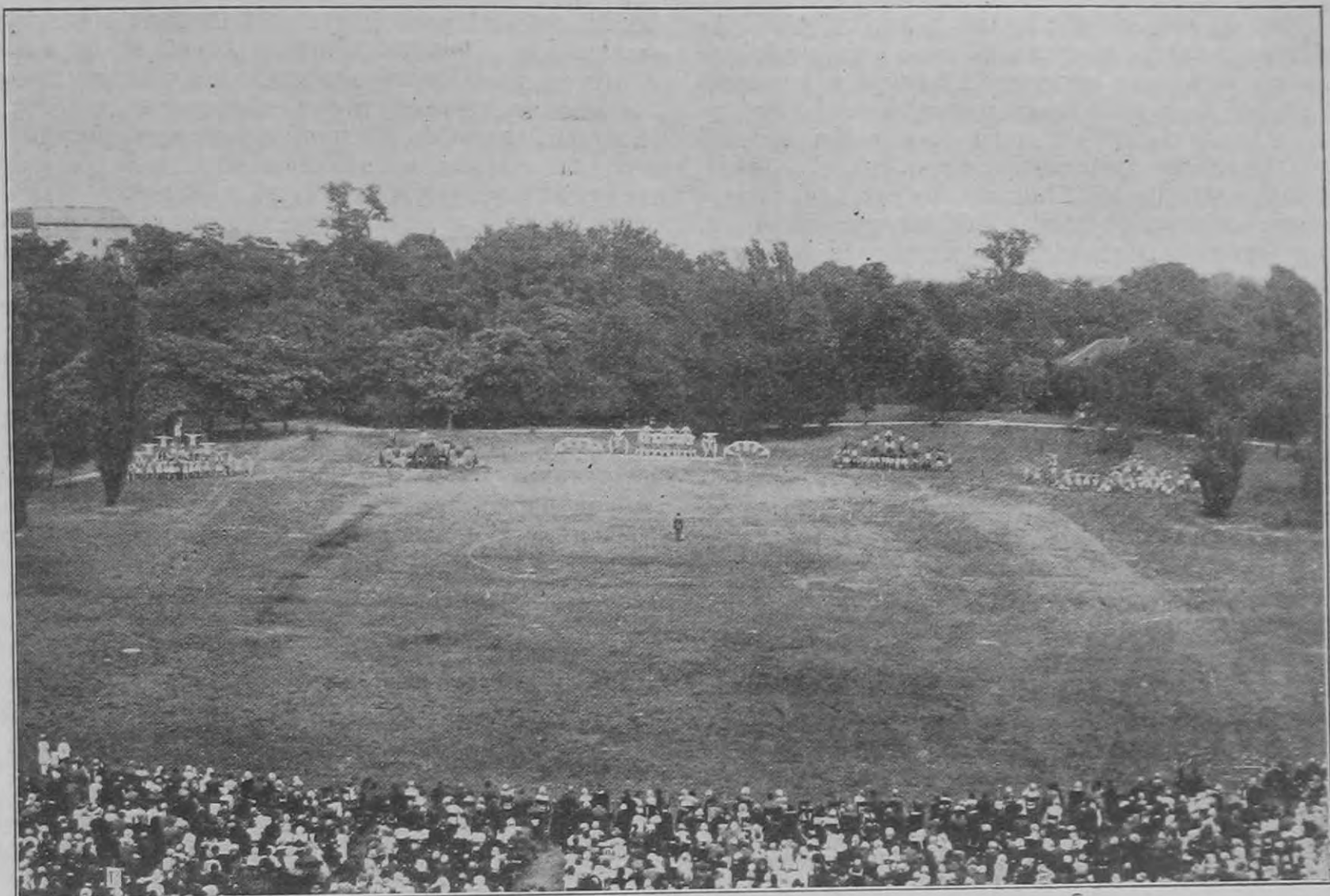
Szamosújvári börtönben végezte életét; koponyáját a budapesti egyetemre, az anatómiai intézetbe vitték, ahol a tréfás öreg *Lenhossék Mihály* professzor élcelődve mutogatta a medikusoknak: „Ez itt az én öregapám koponyája, *Rózsa Sándoré*, több esze volt ennek, mint egy egész oláh kaszinónak, csak a metszőfoga csorba a pipacsutorától“.

A megyei pandurok láncra fűzve vezették az összefogdosott zsványokat és orgazdákat a szegedi várba, amely színig megtelt a puszták réműletes fiainak százaival.

Ezzel be is állt az alföldi betyárvilág alkonya, amelyben a képzelet bizonyos legendás és regényes szinezéssel vona be a sugár és természetes zsványokat, különösen azokat, akikben néha-néha az emberies érzés felesillant és bizonyos betyáros gálántériát és nagylelkűséget tanúsítottak a gyöngékkal és szegényekkel szemben, akiket ezért azután a nép nótainak hőségé emelt.

Igen gyakran a tőlük eltanult furfanggal és fogásokkal ejtették meg őket a régi huszárokból rekrutált pandurok vagy pedig azon régi testi és szellemi erőtényezőikkel, amelyek hajdan nemes munkájukban a határok és megyék őreit, a gonosztevők üldözésére kirendelt felkelő nemeseket és

¹ Az elsőt 1848-ban, a másodikat 1853-ban, a király házassága idején kapta.

Képek a Ludovika Akadémia évzáró ünnepségéről: A szabaddgyakorlatok után az akadémikusok gyönyörű gulákat alakítottak.

örökösüket: a huszárokat és pandurokat dicséretes sikerhez juttatták.

*

Íme a fentebb előadottakból látható, hogy az 1723. évi magy. kir. helytartótanácsi rendeletek értelmében szervezett *megyei pandurság* 1876-ig a kiszolgált huszárokból került ki, különösen az egy-két *kapullációt* (kapituláció: 3–6 év) kitöltött kaplárók és *strázsamesterek* részesültek előnyben a felvadásnál.

1872-ben a megyei és városi közigazgatástól a bíraskodást elválasztották és külön járásbíróságokra és kir. törvénytörvényekre bízta. *Grünwald Béla* belügyminiszter ösztönzésére pedig *Tisza Kálmán* kormányelnök a közrendészetnek adott külön szervezetet s a megyei esendbirtosok és pandurok helyébe a vármegyékben a magy. kir. *csendőrséget* léptette és ezzel a *csendőr* és *rendőr* elnevezés használatba került.

Szende Béla honvédelmi miniszter 1876-ban az *erdélyi csendőrkerületet* szervezte. Az 1881. évi III. t.-c. a m. kir. esendőrségnek katonai szervezet mellett való felállítását elrendelte. *Klemm Jusztin* esongrádmegyei — kistelekjárásai — esendbirtos főhadnagyiban lépett át a csendőrséghez és a szervezésben érdemeket szerzett. Azután sorban következett a többi csendőrkerület felállítása. Sok ügyes és tehetséges esendbirtos részint a csendőrtisztikarba lépett át, részint a városi és állami rendőrségbe került. A csendőrlegénységet a szervezőkor a fegyelmezettebb, használhatóbb és fiatalabb

megyei pandurokból és kiszolgált huszár altisztekből újoncozták.

A csendőrben a huszár- és pandurfurfanghoz katonai fegyelem és engedelmesség járul, a bűnyomozásban ügyessége és emberismerete segíti, lelkébe lát mindenik embernek, a börtönviselteket és rovottmultúakat éjjel is figyelni, bekopogtat az ablakán, hogy otthon vannak-e, nem járnak-e az éj leple alatt ismét tilosban? A kakastollas magyar és székely csendőr hamarosan népszerűvé vált és réme lett az erdélyi mőc marhatolvajnak, mokány lőkötő bandáknak, alattomos oláheigány tolvajoknak.

Tisztelettel tekint a magyar nép a csendőrrre. Tudja felőle, hogy a katonai őrségek jogával van felruházva a csendőr és hogy a csendőr szavára mindenkinek engedelmeskednie kell.

Jól tudja azt is a csendőrrel, hogy még a potya bort sem fogadja el és „nem potomos belű, mint a pandur és perzekutor“. Még kevésbé mer malacot, birkát és borjút hajtani az udvarára, mint a régi világban, mikor az adoma szerint a esendbirtos a parasztot azzal fogadta, mikor az borjút vitt a tornáca elé: „Hát oszt' én szoptassam — hiszen a borjúnak — anyja is van!“.

Szereti is a nép a csendőrt — a maga módja szerint. Szeret vele jóba lenni, mert tudja, hogy az élet- és vagyonbiztonságát neki köszönheti. Ha szolgálat közben betér hozzá, vendégéül tekint, de lekenyerezni vagy megvesztegetni meg sem próbálja, mert tudja, hogy a törvény tiltja és becsukják érte.

Nem az erejétől fél, hanem a tekintélyétől. Az erejéről azt tartja, hogy annál csak a falu hősenek ereje nagyobb, aki egymaga kihányja a koresmából a többi legényt — csupa virtusból, ami a legénybecsülethez tartozik és nem verekedési kedvből vagy tülekedési hajlamból, hanem lovagias érzésből, hogy egyedül neki húzza a cigány és ő táncoltathassa egymaga a csárdásné kökényszemű lányát. Ilyen legényről önérzetesen, büszkén és boldogan énekel a koresmai virágszál:

Nagy az én rózsám ereje,
Kilenc zsandár nem bír vele,
De ha az én hangom hallja:
Sírva borul az asztalra!

Ezt azonban csak költőies nagyítás és csupán a népköltészet poétikus túlzása állítja, a valóság döntően ellenmond neki és a falu hősével szemben mégis csak a csendőr javára billenti az erő mértékét.

Az elbeszélte módon ment át ez ősi magyar, székely, besenyő határőr, nyilas, lövő és lövér, rablókergető soros insurgens nemes, könnyű lovas száguldó huszár ébersége, elszántsága, ügyessége, ravaszsága és fortélyossága a *pandurokba*, ezekből a *csendőrökbe*, akik katonai fegyelemmel, tisztultabb, nemesebb erkölcsi felfogással és emberesebb lelki erővel öröködnék a világ árvájának a mindenkítől — még saját megtáborodott fajvérei által is — üldözött testvértelen magyarság élete és vagyona felett.

A biztosítási csalásról.

Irta: GERGELY ENDRE ny. á. százados.

Van a csalásnak egy minősített esete, — általában *biztosítási csalásnak* szoktuk nevezni — amely megérdemli, hogy közelebbről megvizsgáljuk, mert rá vonatkozólag elég sokszor téves felfogással találkozunk.

Először is megállapítandó az, hogy az ugynevezett biztosítási csalás nem valami, különös esete a csalásnak, — mint pl. a hitelezési csalás (BTK. 384.) — a BTK. 382. §-a szerint egyszerűen csalás, amely azonban minden esetben büntett. Az ebben a §-ban említett csalás a saját biztosított vagyon megsemmisítése vagy megrongálása által követtek el, ami legtöbbször tűz által szokott történni. A következőkben erről a biztosítási csalásról, még pedig főként a gyújtás segítségével történő biztosítási csalásról lesz szó.

Eppen azért, mert a biztosítási csalás eszköze legtöbbször a felgyújtás, a biztosítási csalás helyes fogalma gyakran homályba kerül. Inkább a tüzet veszi figyelembe a csendőr, és ennél fogva inkább gyújtogatást, tűzvészokozást lát fennforogni ott is, ahol igazában csalásról van szó. Még többször pedig úgy érti a BTK. 382. §-át, hogy biztosítási csalást követ el az, aki saját biztosított vagyonát felgyújtja. Vagyis, ha például valaki a saját házat, amely biztosítva van, szándékosan felgyújtja, az már biztosítási csalást követett el. Pedig ez nem úgy van.

Milyen büncselekményt követ el az, aki saját házat olyan időben, midőn abban senki sem tartózkodik,

szándékosan felgyújtja? A BTK. 422. §-a szerint a gyújtogatás büntettét követi el, ha a ház minősége vagy fekvése olyan, hogy felgyújtása másnak személyére vagy vagyona veszéllyel járt. Ha azonban a ház minősége vagy fekvése olyan, hogy felgyújtása másnak személyére vagy vagyona veszéllyel nem járt, akkor annak szándékos felgyújtása nem büncselekmény. Ha tehát valaki a szabadban, szomszédok nélkül álló saját házat olyan időben akarja felgyújtani, midőn abban senki sem tartózkodik, azt szabadon megteheti.

De hát ha ez a háza biztosítva volt, akkor is felgyújthatja? Igenis felgyújthatja, mert hiszen házával szabadon rendelkezik, azt be is biztosíthatja, le is rombolhatja és ha másra veszélyt nem okoz, akkor fel is gyújthatja, csak csalást nem szabad elkövetnie. A bebiztosított saját ház felgyújtása még nem csalás, sőt még annak kísérlete sem. Csalás csak akkor forog fenn, ha valaki a BTK. 379. §., illetve a BN. 50. §-ába ütköző cselekményt követ el. A mi esetünkben tehát akkor, ha a saját házában felgyújtása után, úgy tüntetve fel a dolgot, hogy a ház nem az ő hibájából égett le, a biztosító társasággal a kárát megtéríteti, vagy annak megtérítését megkísérli.

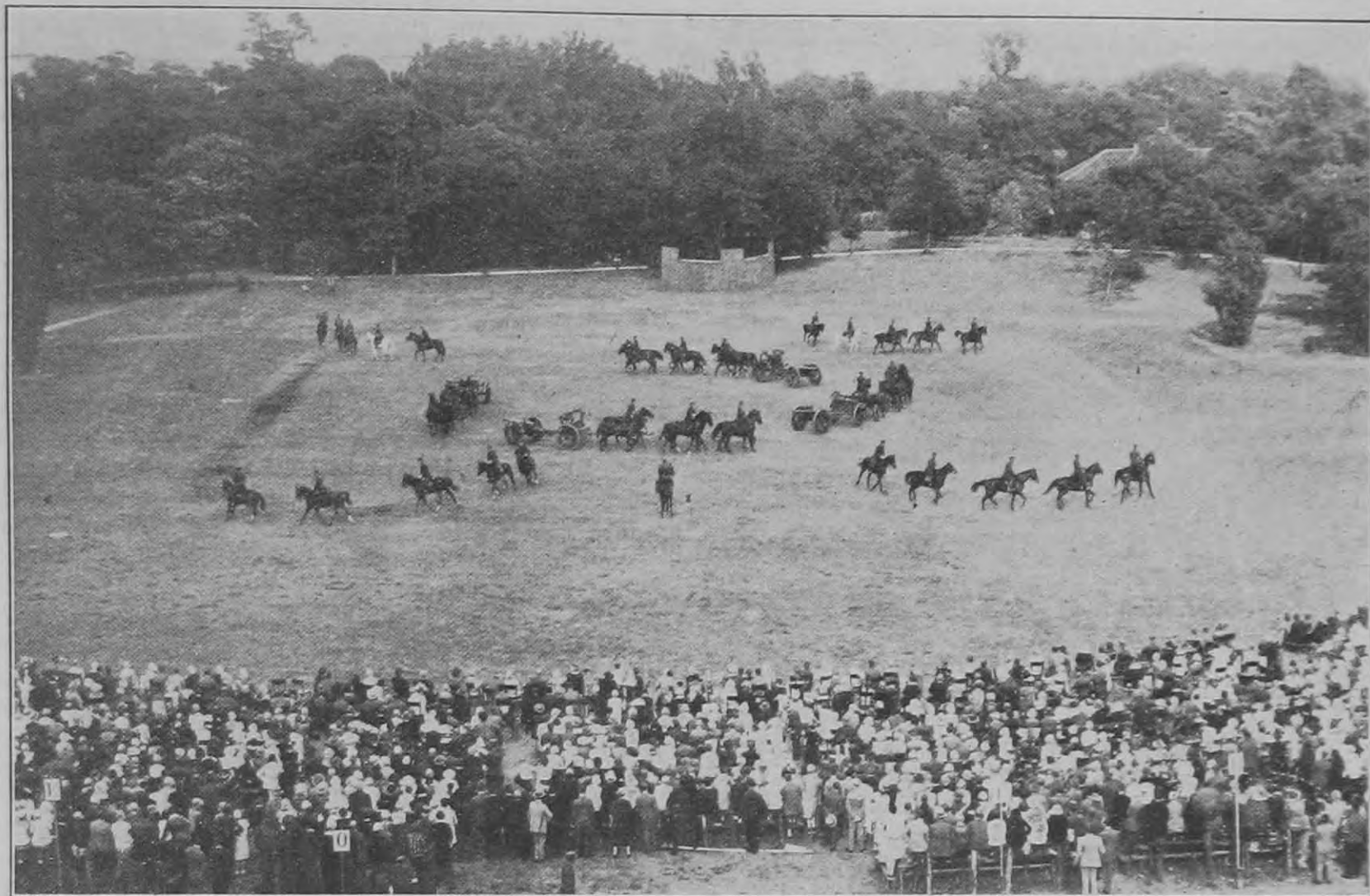
A biztosítási csalás célja az, hogy a biztosító-társaság, amely a kárért csak akkor tartozik fizetni, ha a kár a biztosító hibáján kívül keletkezett, olyan esetben is fizessen, amikor arra nem köteles. Ha valaki saját házában felgyújtása által követ el biztosítási csalást, akkor a büncselekmény meghatározása a BN. 50. §-a szerint a következő: Csalást követ el az, aki azon célból, hogy magának jogtalan vagyoni hasznot szerezzen, a biztosító társaságot fondorlattal tévedésbe ejti háza leégésének oka felől és ezáltal a biztosító társaságnak vagyoni kárt okoz.

A fondorlattal való tévedésbe ejtés abban áll, hogy valaki a házat maga felgyújtja, de azt úgy tünteti fel, mintha az véletlenül, vagy más hibájából gyulladt volna ki, de semmiesetre sem a saját hibájából. A jogtalan vagyoni haszon megszerzése abban áll, hogy a biztosító társaságtól pénzt kap a leégett házáért, pedig ez csak akkor járna neki, ha a házat nem maga gyújtotta volna fel. A biztosító társaság vagyoni kára pedig abban áll, hogy kártérítést kell fizetnie, holott erre nem volna köteles.

A most elmondottakból is világos, hogy csalás addig nem forog fenn, míg valaki háza felgyújtása után a biztosító társaságtól a kár megtérítését nem kívánja. Ha a kár megtérítését sikertelenül kéri, akkor a csalás kísérlete forog fenn. Maga a felgyújtás csak előkészületi cselekmény, amely csalás esetében nem esik büntetés alá.

Nézzük már most, hogy hogyan szokott az ilyen biztosítási csalás megtörténni, illetve megkíséreltetni.

Megtörténik, hogy valaki, anélkül, hogy csalás elkövetése forogna a fejében, házat, istállóját, egyéb gazdasági épületét vagy asztagban álló gabonáját, szalmakazlát bebiztosítja és a biztosítási díjat hosszabb időn át fizeti is. Mikor a biztosítás már a lejáratához közeledik, eszébe jut, hogy íme, hiába fizette a díjakat, mert kára nem esett, vagy pedig valami tartozása válik esedékessé, pénze meg nin-

Képek a Ludovika Akadémia évváró ünnepélyéről: Tűzér hajtógyakorlat.

esen. Ilyenkor a kapzsiság vagy a szükség sok embert rávisz arra, hogy a biztosító társaság megcsalásával próbáljon pénzhez jutni.

De van olyan ember is, aki a csalásra előre készül. Ez már a család szándékával biztosítja be a vagyonát, még pedig, hogy a jogtalan haszna minél nagyobb legyen, minél magasabb összegre. De siet is azután azt felgyújtani, hogy minél kevesebb biztosítási díjat kelljen fizetnie.

Mindkét esetben természetes az, hogy haszon az ilyen csalásból csak akkor van, ha a kártérítés összege nagyobb, mint a valódi kár. Ezt úgy lehet elérni, hogy az ember magasabbra becsülteti a biztosított vagyont, mint amit az megér, de úgy is, hogy a biztosított vagyon értéke a biztosítás alatt csökken, vagy nem az egész vagyon pusztul el a tűzben. Például a tettes akkor gyújtja fel a biztosított szalmakazlát, mikor annak már legnagyobb részét elhasználta, vagy értékesítette. Vagy például a berendezésével együtt biztosított lakóházból a bútortárat és egyéb értéket a felgyújtás előtt kihordja. De éppen ezek a manipulációk teszik lehetővé, hogy a csendőr a csalót leleplezze.

A tüzesetek kinyomozása nehéz, gyujtogatást csak ritkán lehet valakire rábizonyítani. Eppen ezért sokan meg merik tenni azt is, hogy családi szándékkal olyan helyen épült házukat is felgyújtják, ahol más személye és vagyona is veszélyeztetve van a tűz által. Bízhatnak abban, hogy a gyujtogatást nem lehet majd rájuk bizonyítani és éppen ezért megkockáztatják azt, hogy gyujtogatás büntette miatt vonassanak felelősségre akkor is, ha a család nem sikerül. De akár gyujtogatás büntette forog fenn, akár csak büntetés alá nem eső egyszerű fel-

gyújtás esete, a tettes a tűz után kivárja a nyomozás eredményét. Ha a nyomozás nem deríti ki rá a gyujtást, akkor jelentkezik a biztosító társaságnál, hogy az kárát megtérítse. Persze igen sok esetben eredménnyel. Ha azonban a nyomozás során rábizonyítatik, hogy ő maga volt a felgyújtó, akkor természetesen meg sem kísérli kárának a megtérítését és így a család büntette miatt nem vonható felelősségre, még akkor sem, ha beismeri, hogy annak elkövetése szándékában volt, vagyis hogy azért gyujtotta fel biztosított vagyonát, hogy a biztosító társaságot megcsalja.

Eppen azért, mert a tüzesetek kiderítése sokszor nem sikerül, a biztosítási csalás céljából elkövetett gyujtások száma aránylag nagy. Mindenesetre sokkal nagyobb, mint amennyinél ez bebizonyítható. Jellemző az ilyen tüzekre, hogy elég gyakran helyenkint valóságos járvánnyá fajulnak. Egyik ember látja a másik sikerült csalását és ő is kedvet kap rá. A gyujtási járvány elharapódzik. Sőt egész bűnszövetkezetek is alakulnak biztosítási csalások gyujtogatás útján való elkövetésére. A humorossal határos annak a németországi kis mezővárosnak az esete, amelyben egy időben szokatlanul nagyszámú tüzeset fordult elő. A nyomozó hatóságoknak nagynehezen sikerült kideríteniök, hogy valamennyi tüzeset biztosítási csalás elkövetése céljából gyujtogatás által keletkezett. De csak a városka önkéntes tűzoltó egyesületének a tagjai szerepeltek ezekben a családokban. Sorban bebiztosították a házaikat, azután a sorban következő tag házáat szélesenedő időben meggyújtották, azután kivonultak a tüzet oltani. Persze nem oltottak igazán, hanem vigyáztak rá, hogy a felgyújtott ház szépen

el is égjen. Aki így akart magának jogtalan hasznot szerezni, annak be kellett lépnie a tűzoltó egyletbe. Jó ideig folytathatták üzelveiket, míg végre sikerült a társaságot ártalmatlanná tenni. Ez az eset is mutatja, hogy nem olyan könnyű az ilyen bűncselekményekre világosságot deríteni.

Most már lássuk, hogy a felgyújtás által elkövetett biztosítási csalások kinyomozásánál mire kell a nyomozó csendőrnek figyelemmel lennie.

Elsősorban is két esetet kell megkülönböztetnünk. Az egyik eset az, amikor a felgyújtott — például — ház olyan helyen fekszik, ahol mások személye vagy vagyona veszélyeztetve van. Ebben az esetben a nyomozásnak először azt kell megállapítania, hogy a gyújtogatás büntette fennforog-e, azután azt, hogy család büntettéről is van-e szó.

A másik esetben, mikor a felgyújtott ház szabad helyen fekszik, először szintén a gyújtogatás nyomozása a fontos, mert hiszen más is felgyújtotta a házat, pld. bosszúból, de ha kiderül, hogy a tulajdonos maga a felgyújtó, akkor a nyomozás már csak a család büntettére korlátozódik. Ebből következik, hogy a nyomozás megkezdésének módja mint a két esetnél egyforma lesz.

Az egyszerű, mondjuk bosszúból történő gyújtogatás kinyomozása is nehéz dolog. Azt, hogy gyújtogatás történt, elég sokszor lehetséges megállapítani, de a tettes már ritkábban derül ki, mert hiszen tanu ritkán akad, aki a gyújtogatást tanúsíthatná. Ugyanez vonatkozik a család szempontjából történő gyújtogatásokra és felgyújtásokra is, ebben az esetben azonban, amikor is a gyanu a tulajdonosra irányul, a bizonyítás könnyebb, mert a kapzsiság és a jogtalan haszonlesés oly cselekményekre ösztönzi a tettest, amilyeneket a közönséges gyújtogató nem visz véghez.

Ha a közönséges gyújtogató valakinek az istállóját éjjel felgyújtja, nem gondoskodik arról, hogy az istállóban levő állatokat előbb kivezesse, hogy azok benn ne égjenek. Viszont az, aki biztosítási család miatt gyújt, ezt szabályszerűen megszokta tenni. Ezáltal már legalább is gyanussá teszi magát és eszközt nyújt a nyomozó csendőr számára, hogy az üzelveit leleplezze.

A gyanu maga persze nem elég. Az a tény pedig, hogy a felgyújtott tárgy biztosítva volt, legfeljebb gyanuok a tulajdonos ellen, de semmiesetre sem bizonyíték. Pedig nem egyszer olvastam már olyan feljelentést — mikor a nyomozás során semmi sem akar kiderülni, — hogy „a ház ennél és ennél a biztosító társaságnál ilyen és ilyen összegre három hónapja biztosítva volt, így azt csak a tulajdonos maga gyújthatta fel.“

A nyomozó járőrnek minden tüzesetnél meg kell állapítania, hogy mikor ütött ki a tűz, ki vette észre, hol kezdett égni, kik voltak az elsők a tűznél, mi égett el, és a tanuk állításaiból és a helyszíni szemléből kell igyekeznie megállapítani, hogy véletlen szerencsétlenségről, gondatlanságról vagy szándékos gyújtogatásról van-e szó és ezek alapján kell a nyomozást tovább folytatnia. A biztosítási család nyomozására való tekintettel azonban mindjárt a nyomozás elején olyan adatokat is kell gyűjtenie, amelyek ennek megvilágítására alkalmasak. Így meg kell állapítania, hogy a leégett tárgy volt-e biztosítva, hol, mily összegre, mikortól kezdve és mikor jár le a biztosítás.

Azután meg kell állapítani, hogy mennyi lehetett az a termény, ami elégett. Nem a tulajdonost kell először megkérdezni, hanem a szomszédokat. Ezek rendszeren szokták tudni, hogy körülbelül például mennyi gabonát hordott be a károsult. Ezt már az égés alatt is meg lehet tudni, anélkül, hogy a kérdezősködéssel feltűnést keltene a járőr. Így a nyomozó csendőr már tudhatja, hogy mennyi gabona lehetett a házban, mennyi széna a padlásán, mennyi szalma a kazalban, mielőtt a károsultat megkérdezné; ha ez azután a járőrnek lényegesen nagyobb mennyiségeket mond be, már gyanussá válik.

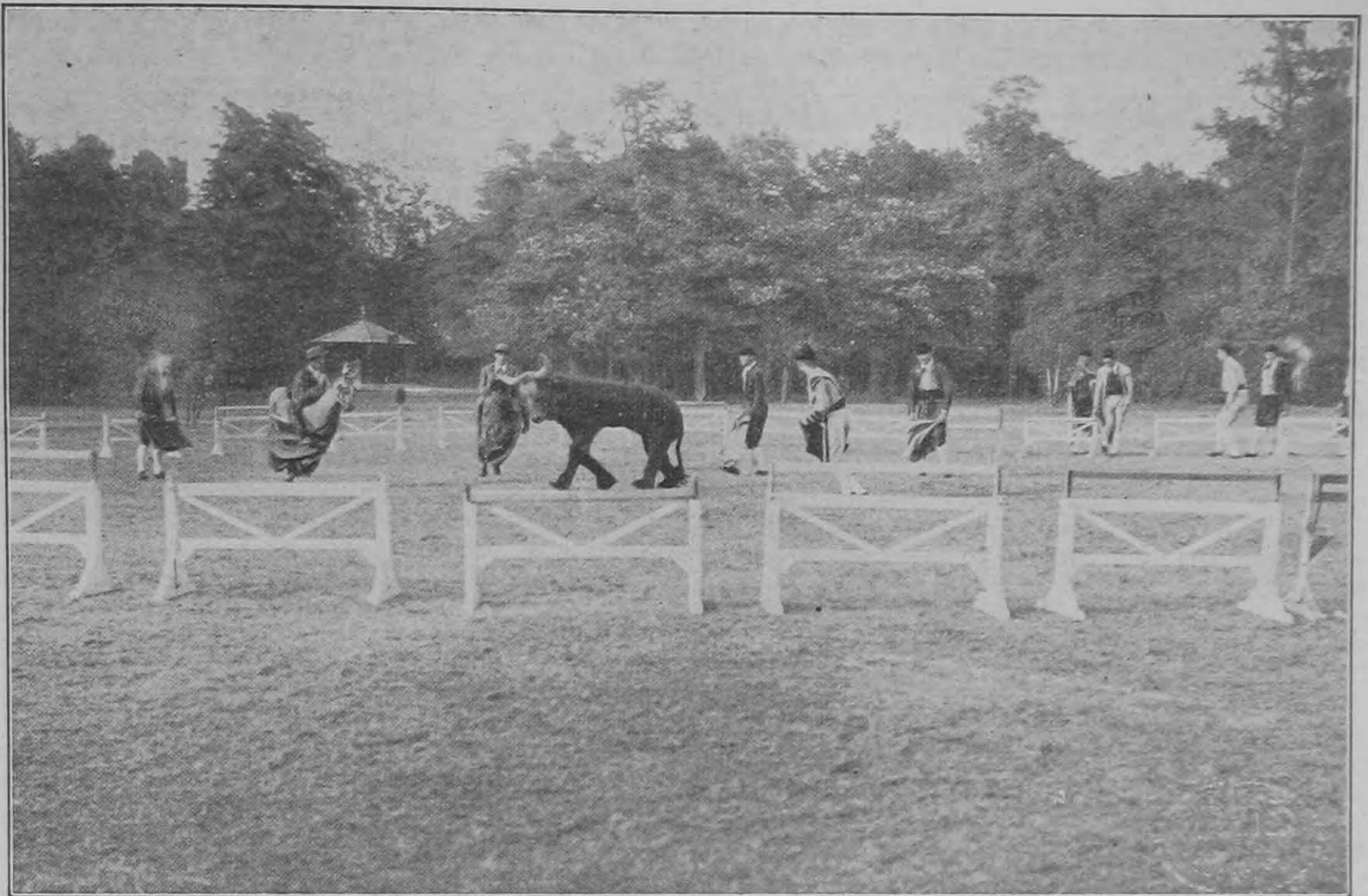
Ha istálló ég, meg kell állapítani, hogy a károsnak mennyi állatja volt, mennyi égett benn, mennyit mentettek meg, ki vezette azokat ki az istállóból. Ha azután kiderül, hogy minden állat megmenekült, ha a kivezetőket nem lehet megállapítani, ha erre vonatkozólag a káros ellenmondásokba keveredik, ha a legelső emberek, akik a tűzhöz értek, már minden állatot az istállón kívül értek, vagy ha az állatok éppen a tűzvész éjjelén voltak véletlenül a kertben kikötve a nagy meleg miatt, hogy hűsöljenek, vagy ha az állatok, vagy egy részük éppen akkor nem is voltak a káros házában, akkor ez megint erős gyanuok.

Ha félszer, pajta, stb. ég, akkor meg kell tudni, hogy hány és milyen szekere, ekéje, boronája, szecs-kavágója stb. volt a károsnak, egyenként hol tartotta azokat, mind odaégett-e, vagy esetleg talán valamennyit sikerült megmenteni, — ami különösen akkor, ha a tűz gyorsan terjedt, elég nehéz dolog —; ha azután a járőr megtudja a károstól, hogy milyen gazdasági eszköze égett el, akkor megkeresi azoknak a vas alkatrészeit, amelyek részben megolvadhatnak, alakjukat is veszthetik, de nagyobb részüknek megtalálhatónak kell lennie. Ekevas, szekérvasalás, boronaszögek biztosan találhatóak, ha ott eke, szekér, borona elégett; ha nem találhatóak, akkor a káros nem mondott igazat.

Ha ház égett, akkor meg kell tudni, hogy mi lett a butorral; beégett-e a szoba, elégett-e a butor; ha igen, látta-e valaki a beégés előtt a butort a szobában. Ha a szoba nem égett be, de benne egy szál butor sem volt található, — amint megtörtént, — akkor már egészen tiszta a dolog.

Ilyen és hasonló megfigyelések alkalmasak arra, hogy a káros annyira sarokba szoruljon, hogy esetleg beismerni is kénytelen legyen, hogy ő maga a gyújtogató vagy a felgyújtó. Sőt, ha több ilyen körülmény állapított meg kellő gondossággal, beismerés nélkül is sor kerülhet a tettes elítélésére, persze csak gyújtogatás miatt. Mert a biztosítási család megkísérlésétől, vagyis, hogy a biztosító társaságtól kárának megtérítését kérje, őrizkedni fog, ha látja, hogy alaposan gyanuba van fogva.

Ha a csendőr megállapítja, vagy alaposan gyaníthatja, hogy a káros által elégettnek mondott ingóságok, mint butor, szerszám, esetleg állat stb. a valóságban nem égett el, akkor ezeket keresnie kell. Ilyenkor ugyanis fel kell tenni, hogy azokat a káros, illetve tettes, hogy kárát kisebbítse, illetve, hogy várt hasznát növelje, valahol biztonságba helyezte. Rokonoknál, sógornál, kománál. Esetleg, ha több épülete, tanyája, háza van, akkor azok valamelyikénél. Ha a faluban levő ház ég, akkor a

Képek a Ludovika Akadémia évváró ünnepélyéről: Tréfas bikaviadal.

holmi a szőlőben levő présháznál lesz esetleg megtalálható, viszont fordítva, ha a présház ég, az ott volt holmi benn van a faluban a háznál. Sőt az is előfordul, hogy magán a telken van a holmi elrejtve. Megtörtént, hogy a járőr még a tűzvész alatt az égő lakóház butorzatát az ugyanazon a telken, de a lakóházzal össze nem épült istálló padlására felhordva találta meg. Ha a nyomozó csendőr nem tudná, hogy merre keresse az elszállított holmit, akkor előbb azt kell kipuhatolnia, hogy a gyanúsított a tüzet közelebből megelőző időben nem szállított-e ilyenféle holmit szekéren másfelé el, esetleg éjjel, vagy ha maga nem, akkor esetleg falubeli, vagy idegen fuvarosokkal. Ezen a nyomon azután felkutatható lesz a holmik rejtekhelye.

Bizonyos, hogy az ilyen tüzesetek kiderítése nem könnyű. Kötelességtudó csendőr azonban mégis meg fog birkózni ezzel a feladattal. De mégis ezek a tüzesetek csábítanak valamennyi bűncselekmény közül legjobban a buzgalom megesappanására. Oka ennek részben az is, hogy a tevékenységi kimutatásba fel kellett venni minden tüzesetet, tehát azokat is, amelyek nem bűncselekmény folytán keletkeztek. Nagy volt a csábítás, hogy ilyenekül tüntetessenek fel olyan tüzesetek is, amelyeknél valószínű volt ugyan, — vagy legalább is nem volt lehetetlen — hogy keletkezésük bűncselekménnyel függ össze, de amelyekről a csendőrségnek semmi komolyan vehető tények nem jutottak birtokába. Szóval az eset tulajdonképpen „kiderítetlen” maradt. Ehhez járul még, hogy az olyan kiderítetlen tüzeset iratai, amely tüzesetekre nézve nem forog fenn gyujtogatás vagy csalás alapos

gyanuja, nem helyezendők a kiderítetlen bűncselekmények nyilvántartásába. Ennek következtében a tüzesetek nyomozása valamennyire könnyebben vétetett, mint más bűncselekményeké.

Ez volt az oka azután annak, hogy némely vidéken a biztosítási család felgyújtással elkövetett módja időnkint meglehetősen elterjedt. A lakosság — látván, hogy senki sem veszt rajta — rákapott.

Igy történt ez annakidején a kadarkuti örskörletben is, ahol különösen Hedrehely és főként Visnye községekben nagyszámú olyan tüzeset fordult elő, amely gyaníthatólag mind biztosítási család elkövetésére szolgált eszközül. Hol a helységben, hol a szőlőkben támadt tűz. Egy héten háromszor is. De semmi sem derült ki. Erre mint helyettes szakaszparancsnok, a felterjesztett fogalmazványokon adott parancsokkal keményen szorítani kezdettem az örsöt, nem feledkezve meg a kellő útmutatásról sem. Meg is lett az eredmény. Eleinte csak egyik-másik tüzeset derült ki, de az örs legénysége olyan hamar beletalálta magát a dologba, hogy rövid idő múlva minden új tüzeset többször még az égés alatt, kiderítettett.

Szólnunk kell még arról is, hogy milyen eljárást kövessen a csendőrség olyan biztosítási család esetében, amikor a terhelt az előkészületi cselekménynél — ami a jelen esetben valaminek a felgyújtása, tovább nem megy.

Ha olyan helyen álló házat, vagy a Btk. 422. §-ában megjelölt egyéb tárgyat oly időben gyújt fel valaki szándékosan, mikor abban senki sem tartózkodik, de a ház stb. fekvése olyan, hogy felgyújtása másnak személyére, illetve vagyonára veszélyt

jelentett, akkor gyujtogatás büntette miatt van feljelentésnek helye, akkor is, ha a gyujtogatás biztosítási csalás elkövetése céljából történt. Ebben az esetben biztosítási csalásról már nem lehet szó, mert azt senki sem fogja megkísérelni, ha a gyujtogatás már rábizonyult.

Ha azonban a fenti bekezdésben említett ház stb. fekvése olyan, hogy felgyujtása másnak sem személyére, sem vagyónára nézve veszélyt nem okozhatott, akkor gyujtogatás miatt feljelentésnek helye nincs, mert ilyen körülmények között házát bárki felgyujthatja, akár a butorral, akár a butor nélkül; még pedig akkor is, ha háza biztosítva van. Biztosítási csalás kísérlete csak attól az időponttól kezdve forog fenn, amikor az illető — a tüzesetet véletlennek, vagy ismeretlen okból keletkezettnek állítva — káranak megtérítését a biztosító társaságtól kéri. Ha a csendőrség, a tüzeset után, feljeleníti a károst, hogy az a nyomozás adatai szerint maga gyujtotta fel házát, akkor a káros bűnvádi eljárás alá nem vonható, de a biztosítási csalást sem fogja már megkísérelni. Így a csendőrség egy bűncselekmény elkövetését megakadályozta.

Kérdés már most, hogy — ha a csendőrségnek a káros tudtán kívül sikerült annyi adatot gyűjtenie, hogy azokkal bizonyítani lehet azt, hogy a káros maga gyujtotta fel a házát, — akkor megteheti-e a csendőrség azt, hogy tudomását egyelőre elhallgatva, csak akkor jeleníti fel az illetőt, mikor az már a biztosítási csalást megkísérelte, vagyis a biztosító társaságtól káranak a megtérítését kérte. Véleményem szerint megteheti, mert a bűncselekmény elkövetését így is megakadályozza, a terhelt pedig büntetését el fogja nyerni, ami különösen akkor bír fontos elriasztó és bűncselekmények meggátlását elősegítő hatással, ha valamely vidéken a biztosítási csalásnak felgyujtás által elkövetett módja nagyon elharapódzott.

Nevelésről — oktatásról.*

Irtta: BALOGH BÉLA százados.

A nevelés-oktatás nem ismeretlen fogalom előttünk, hiszen azzal évek hosszú során át foglalkozunk. Nézetem szerint azonban még sem lesz teljesen érdektelen, ha a nevelésről, oktatásról s ezek fontosságáról röviden megemlékezem s elemezni próbálom, hogy a nevelés-oktatás tulajdonképpen miből is tevődik össze.

A nevelés-oktatás a jelenben sokkal jobban érdekli a csendőrséget, mint valaha, mert hiszen a fiatal csendőrsarjadékot ma a testületnek magának kell emberré, katonává és csendőrré kiképeznie.

A csendőrség széttagolt elhelyezéséből folyóan nálunk sokkal több és alsóbbfokú parancsnoknak kell a neveléssel-oktatással foglalkoznia, mint a honvédségnél, tehát a csendőrségnek sokkal több jó nevelővel és oktatóval is kell rendelkeznie, hogy a testület színvonalát fentarthassuk és a kor követelményeinek megfelelően emelhessük.

A nevelés-oktatás tudomány, amelyet rendszeresen tanulni kell. Vannak, akik különös érzék-

kel és hajlammal bírnak a nevelés-oktatás iránt és azzal előszeretettel is foglalkoznak. Ez azonban nem elég, mert ilyen ember aránylag kevés van. Hogy a hiányt pótolhassuk, a neveléssel és oktatással rendszeresen foglalkozni kell, ha ezzel nem foglalkozunk, a legtöbben elsajátítják ugyan a legszükségesebb tudást, de valóban jó oktatókká nem válnak.

Ha a nevelésre-oktatásra hivatottakat nem egységes elv szerint képezzük ki, egységes eredményt sem tudunk biztosítani.

Az oktatók kiképzésének — szerény véleményem szerint — a közel jövőben felállítandó járőrvezetői tanfolyamokban kell megkezdődnie, hogy az altiszti előléptetésre sorra kerülők e téren már ott is némi ismereteket szerezzenek, mert pl. kisebb örsökön a törzsörmester-örmester-örsparancsnok-helyettesek vannak hivatva a neveléssel-oktatást vezetni. A további kiképzés folytatódna az örsparancsnok-képző tanfolyamokban, ahol nagyobb eredményt is lehetne elérni, ha a hallgatók már bizonyos előismeretekkel rendelkeznek.

Tudás nélkül nincs haladás. A bűnözések természetete megváltozott. Nem csak az intellektuális, hanem a többi bűncselekményeknél is főszerepet játszik már a tettes részéről az alapos és körültekintő megfontoltság. A csendőr tehát csak akkor érhet el eredményt, ha legalább is annyi tudással, vagy inkább szaktudással rendelkezik, mint a bűnöző.

Az országosan fellendült iskolaügy folytán a négy polgári iskolát végzettek száma igen nagy. Határozottan előnyt jelentene, ha a csendőrség kebelén belül is minél többen rendelkeznek a négy polgári iskolai végzettséggel. Ennek további előnyeit itt bővebben fejtegetni nem célom. Elgondolásom szerint a négy polgári iskola a testületen belül elvégezhető volna és pedig: az örsökön önképzés útján minden törekvő csendőr elsajátíthat annyit, hogy négy évi szolgálati idő után, midőn a kb. 8 hónapos** járőrvezetői tanfolyamba kerül, ott a két polgári osztály tananyagát átismétli és így megfelelő eredmény esetén elnyerné a polgári iskola második osztályának végbizonyítványával egyenlő bizonyítványt. Az örsre visszakerülve, a tanultak alapján tudását bővítené s mint érdemes altiszt, örsparancsnokképző tanfolyamba vezényelve 8 hó alatt a polgári iskola 3. és 4. osztályáról is vizsgázna. Ezen vizsgák érvényességét talán a polgári életben is el lehetne ismertetni a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelkezésével úgy, hogy a csendőrségi járőrvezetői tanfolyam a polgári iskola 2. osztályával, az örsparancsnokképző tanfolyam elvégzése pedig a polgári iskola 4. osztályának elvégzésével volna egyenlő értékűnek minősíthető.

A honvédségnél a jutasi altisztképző és nevelőintézet már is egyenrangusítva van a négy polgári iskolával. Nem hinném, hogy egy az önképzésével szorgalmasan foglalkozó csendőr ezeknek a követelményeknek ne tudna megfelelni a szolgálat csorbítása nélkül. Viszont így a csendőrség altisztjei is egyenrangusítva volnának a honvédség altisztjeivel e téren is. Az új szolgálati utasítás a szolgál-

* Kútforrásként felhasználtam vitéz Szinay Béla ezredes „Csapatpedagógia és csapat szolgálata” című munkáját.

** A járőrvezetői tanfolyamok tartama még nincs eldöntve, de nem hisszük, hogy azt 8 hónapban állapítanak meg. Szerk.

Képek a Ludovika Akadémia évváró ünnepélyéről: Akadémikus görögök ritmikus tánca.

lati órák számát lecsökkentette, ezzel tehát több idő adódik a tanulásra. Az önképzés, előkészülés, történhetne az örsöknek kiadott tanterv szerint, természetesen a foglalkozási időn kívül. Hiszen már több fiatal csendőr látott neki, hogy a négy polgári iskolát elvégezze. Az önképzéshez igen jó és olcsón megszerezhető összefoglaló tankönyvek állanak rendelkezésre.

Természetesen a járőrvezetői és altisztképző tanfolyamba csak azok volnának vezénylendőek a szolgálati érdek megóvása szempontjából, akik a tanfolyam elvégzése előtt köteleznék magukat, hogy utána legalább még hat esztendeig a csendőrségnél szolgálnak.

A tárgytól kissé eltértem, de az előrebocsájtottakat érdemesnek tartottam arra, hogy reájuk egy pár szóval kitérjek.

Ha a hivatásunkat helyesen értékeljük és tekintetbe vesszük a csendőrségi szolgálatra bevonult próbaesendőrök zömének a képzettségét, hamar rájövünk, hogy a csendőroktató nem más, mint népnevelő. Az oktatónak kell átalakítani a nyers testet és lelket, amely legtöbb esetben már a serdülő korbam eldurvult a korai életküzdelmek folytán.

A népnek érettebb korban levő, már katonaviselt tagjai sejtik, a néppel érintkezésben álló férfiak érzik, a különféle vállalatok, gyárak és mezőgazdaságok pedig tudják, hogy a csendőrségi szolgálat az élet iskolája, hogy a kiszolgált csendőr modora, beszéde, viselkedése más, mint azé, aki az egyenruhát nem viselte, aki nem ment keresztül az oktató átalakító kezén.

Régebbi időkben, amikor az oktató és a legénység között alig volt lelki kapocs, csak azért engedelmeskedtek, csak azért mentek a tömegek a tűzbe, halálba, mert tudták, hogy az ellenszegülést biztos halál követi, az előremenésért pedig, ha győznek, kétszeres zsold vár reájuk. Az oktató tehát nem a szétválaszthatatlan érzelmi kapcsolatokkal hatott a legénységre, hanem kizárólag a kezében levő fegyelmező eszközökkel.

Ma ez már túlhaladott álláspont; ma már az kell, hogy egy eszme, egy lelki kapocs csatolja szorosán egymáshoz az oktatót és a legénységet. Nálunk ma a haza, a testület és a hivatás iránti szeretet és viszont a közös belső és külső ellenségek iránti mérhetetlen gyűlölet érzete legyen az, amely az oktatót és a legénységet a közös cél érdekében egyesíti.

Az oktatótól sokat kíván a hivatása. Követeli az áldozatkészséget, állhatatosságot, szilárd jellemet, nemes gondolkodást és mély becsületérzést egyaránt; követeli, hogy magának becsületet és tekintélyt vívjon ki, maga iránt bizalmat és ragaszkodást keltsen, de azt is, hogy alárendeltjeinek jó példát mutasson, a fáradalmakat és viszontagságokat maga is állhatatosan viselje, amellyel az önmagáról való gondoskodást helyezze alá az alárendeltjeiről való gondoskodásnak.

Csak hivatása iránt lelkesülő oktató elpusztíthatatlan vasakarata és jó példája az, amely a legnagyobb veszély pillanatában is a tömegbe leheli a hidegvérű nyugalmat és bátorságot s teszi képessé arra, hogy alárendeltjei a legválságosabb pillanatokban is kitartsanak és törhetetlen fegyvellemmel

tekintsenek még a megdicsőülést hozó katonahalál szemébe is.

Ha a néptanítóknak fontos és kemény feladatuk, hogy a nevelés alapját megteremtsék, akkor a katonai és csendőroktatónak nem kevésbé nehéz kötelessége, hogy népünk ifjúságából férfiakat neveljen. Férfiakat, akiknek edzett, acélozott teste ügyesen tudja felhasználni a benne lakozó erőt, férfiakat, akiket rendszeret, kötelességérzet és a felelősség készséges vállalásának érzete vezérel, férfiakat, akiket a haza büszkén nevezhet a magafainak.

Az oktató értéke nemcsak a szolgálatra való előkészítés feladatában nyilvánul meg, hanem társadalmi tekintetben is érvényesül, amidőn a nemzet színe-virágát alakilag és tartalmilag is egész férfiakká változtatja át. Ez a csendőrségre fokozottan áll.

A csendőroktatónak pedagógusnak is kell lennie, ehhez az elméleti alapot magának kell megszereznie; gyakorlati pedagógussá pedig az élet iskolája teszi.

A mai szociális és kulturális viszonyaink és a mai laza családi nevelés mellett az ifjúság nevelése nem könnyű dolog. Ifjú korban, a testi, szellemi és erkölcsi fejlődés e fontos életszakában a nép fiai a városban és faluhelyen is igen gyakran a fegyelmezetlenség, sőt a durvaság vagy erkölcstelenség légkörében nőnek fel, a nemzetközi eszmék pedig kitörlik belőlük a hazaszeretet lelkesítő érzéseit.

Sokan már testben és lélekben megfertőzve jutnak kiképzés és nevelés alá.

Az oktató ne riadjon vissza ettől a munkától, hanem igyekezzék felébreszteni a talán csak szunyadozó, de egészen még ki nem halt nemesebb érzelmeket.

Az oktató mindenütt nevel, ahol erre alkalom adódik. Mindig és mindenütt ott áll példás magatartásával, követésre méltó eszményképül. Nevelésben és a magánéletben, alárendeltjei pedig tudják, hogy bármi történjék is, ő velük lesz s hogy hozzá bármilyen helyzetükben is bizvást fordulhatnak.

Csendőreink épen úgy, mint mindenki, olyan tulajdonságokkal jönnek a világra, amelyek egyszerűsmindenkorra meg vannak állapodva. A szülők és ősök hosszú sora döntötte el, hogy ki minő természetű legyen. A fiúgyermek rendszerint az apához igazodik.

Az iskolakötelezettség után a serdülő ifjú kikerül az életbe és az iskolai években lenyesegetett ferde hajtások újra erőre kapnak. Irányítás nélkül, a maga útján halad az ifjú és olyan formára alakul, amint az életfentartása parancsolja. Így kerül az ifjak javarésze katonai-csendőr-sorba s most nekünk kell a feledésbe ment tudást felébreszteni, az erkölcsi és testi erőt megalapozni s maradandóvá tenni az egész életre. Milyen alap szükséges ehhez, mert hisz a katonai-csendőri-pedagógia sem indulhat meg enélkül.

Minden régebbi és újabbkori pedagógus egy régi és mindenki által elismert tudományos pedagógust vesz alapul, akinek nevelési módszere a mai napig sem avult el. Ez a pedagógus Platon volt. Az általa adott nevelési rendszer a mai katonai-

csendőri-nevelésünknek is alapja lehet, mert a jellemfejlesztést minden tanulásnál fontosabbnak tartotta s főerényként a szülők tiszteletét, a polgártársak szeretetét, a bátorságot, az igazságszeretetet és az önbírálatot állította oda, a hadi atlétává való rendszeres testi nevelés mellett. Szerinte minden ifjút 17—20 éves koráig a hadviselésre való előkészületekkel kell foglalkoztatni, míg 21—30 éves korig az időt a katonai szolgálattal kapcsolatos tudományoknak kell szentelni. Csak ezután következett a bölcséleti nevelés.

A nevelés nem más, mint hatás; a nevelő szándékosan, tudatosan és tervszerűen hat a nevelendőre, nálunk a csendőrré.

Amíg a nevelés a nevelendő szempontjából hatás, addig a nevelő szempontjából cselekvés és pedig tervszerű cselekvés, vagy cselekvések sorozata. Nevelünk ha oktatunk, ha kiképezünk, ha dicsérünk, dorgálunk vagy fenyítünk. Külön-külön ezek egyikét sem mondhatjuk nevelésnek, mert csak ezek összessége adja a nevelés fogalmát.

A pedagógiát a közműveltség elméletének is mondjuk. Vannak elméleti és gyakorlati pedagógusok. Pedagógus az is, aki elméletileg foglalkozik a tudománnyal és az is, aki gyakorlatilag. A csendőr-oktatónak nem elméleti tudósnak, hanem gyakorlati művésznek kell lennie. A gyakorlat sikere az oktató nevelő tulajdonságától függ. Ezeket a tulajdonságokat részben természeti adományként nyeri a nevelő, részben pedig tanulás, megfigyelés által éri el.

A pedagógia szoros kapcsolatban van a lélektanral, mert a pedagógia mint tudomány önálló ugyan, de két pillére van: az erkölcstan és a lélektan. A nevelői tevékenység tulajdonképpen a lélek formálásában nyilvánul meg, a nevelőnek ebből folyólag bizonyos fokú lélektani ismeretekre is szüksége van.

Miután az elmélet a gyakorlati kivitelre alapszik, mindenki alkot magának a munkájánál egy bizonyos elméletet is. Így van ez a pedagógiában is. Az elméletileg képzett oktató figyelheti meg csak a maga gyakorlatát.

A mi gyakorlati pedagógiánk terén is meg kell állapítani ezeket a szabályokat, hogy az egység ezen a téren is biztosítva legyen, de a már elfogadott általános pedagógiai elméletektől nem szabad eltérni, hanem alkalmazni kell azokat a mi viszonyainkra.

A katonai-csendőri-pedagógia a legénységgel való bánni tudásban rejlik.

Ez a nevelés nem állhat csupán fegyelmezésből. Csak a testen keresztül való nevelés katonává-csendőrré sulykolja ugyan az embert, de már önálló, kifejtett jellemet követelő feladatokra az így sulykolt csendőrt nem alkalmazhatjuk.

Nagyra kell nevelni legénységünkben a lelkiismeretet, a kötelességtudást, a bátorságot és az önfeláldozást. A test edzését a gyakorlattal és a sulykolással, a lélek edzését az erkölcsi neveléssel érhetjük el.

Ehhez azonban ismernünk kell a katonai-csendőr lelkét, annak járását, hogy azt munkába vehessük.

Tudni kell, hogy az emberi lélek, ha egyedül

Képek a Ludovika Akadémia évzáró ünnepélyéről: A mohácsi csata egyik jelenete.

van, másképp nyilvánul meg, mintha tömegbe verődik.

Tudni kell, hogy az egyes társadalmi osztályoknál a tömeglélek más és más. Tömegek lélektana a csendőrparancsnokokat mindenkinél kell, hogy jobban érdekelje, hisz működése nemcsak a csendőrségi tömegre szorítkozik, hanem a területe alá tartozó polgári tömegek összességére is kiterjed.

Ismerni kell az egynemű tömegek, nevezetesen a csendőrség és különféle társadalmi osztályok lélektanát. Csak ha ezekben tökéletesen tájékozódott az oktató, lehet tisztában alárendeltjeinek észjárásával és cselekedeteiknek rúgóival.

Az egész nevelő eljárás az egyéniség ismeretére van alapozva, mert az egyéniség ismerése nélkül eredményesen nem nevelhetünk. Az egyéni különbségek rendszeres, tudatos vizsgálat tárgyává csak az utóbbi időben tétettek. A gyakorlati oktatás és nevelés szempontjából az egyéniségek közötti legfontosabb különbség a képzetalkotásban van. Ez azt jelenti, hogy vannak olyanok, akik a látás útján szerzett képzeteket jegyzik meg könnyebben, ezek vizuálisok, akik hallás útján, ezek az akusztikusok és végül akik a tapintás segítségével szerzett észrevételek megőrzésére bírnak több hajlandósággal, ezek az úgynevezett motorikusok.

Ezek a típusok nem fordulnak elő egyenként egy-egy egyéniségben, hanem vegyesen, kisebb vagy nagyobb mértékben. A tiszta típusok egyáltalán ritkák s rendszerint abnormisok. Legtöbb ember a vegyes típushoz tartozik.

A nevelőnek, oktatónak lényeges tudnia, hogy a vizuális típushoz tartozók könnyebben jegyeznek

meg látható dolgokat, tehát könnyebben tanulnak írott, vagy nyomtatott jegyekből, az akusztikus típushoz tartozók könnyebben tanulnak hangok útján. Az oktatás alkalmával tehát erre való tekintettel úgy a szemnek, mint a fülnek, esetleg a kéznek is foglalkoztatást kell adni, mert embereink különböző típusokhoz tartoznak s így az oktatás sikere csak akkor van biztosítva, ha valamennyi típus megkapja a maga kellő segédeszközét.

Ezt azért fontos hangsúlyozni, mert az oktató maga is a típusok valamelyikéhez tartozik és hajlandó arra, hogy önmagán szerzett tapasztalatokból indulva, szabályként állítsa oda azt, ami csak egy típusra nézve áll.

A tanult emberek javarésze a vizuális típushoz tartozik, azaz könnyebben fogja fel a könyvből olvasottakat, mint a hallottakat. Embereink javarésze kezdetben az akusztikus típushoz tartozik, mert a testületbe való belépésük előtt foglalkozásukból folyóan keveset írtak és olvastak.

Megállapíthatjuk ezek után, hogy az oktatásunk csak akkor lesz eredményes, ha oktatás-képzés alkalmával, képek mutatása, mozdulatok-eljárások szemléltetővé tétele útján, vagy rajz útján magyarázunk és mindent, amit lehet igyekszünk bemutatni a valóságban is.

Cikkemnek határt szabott az a körülmény, hogy csak az oktatás alapvető fontosságára akartam bajtársaim figyelmét felhívni.

A nevelés-oktatás végnélküli problémájából merített, dióhéjba foglalt fentiek eredményeként leszögezhetjük, hogy ha az oktató embereit az elmondottak szerint neveli és oktatja, akkor a mi

nevelési alapunk tökéletesen fedni fogja Platon tételét:

„A nevelés az ifjúság irányítása olyan életmódra, melyet a törvények megszabnak és a legidősebb és legkiválóbb férfiak helyesnek találnak, s mely mint ilyen, az ifjúságban oly hangulatokat kelt, melyeket az felnőtt korában helyeselhet, amennyiben belátja, hogy mielőtt értelme kiképződött, már is megszokta, hogy azt gyűlölje és azt szeresse, amit gyűlölnie és szeretnie kell.“

Bakonyi András mártirhalált halt járásörmester siremlékének megáldása Pakson

Folyó évi június 8-án volt nyolcadik évfordulója annak, hogy a büntől és vértől megittasodott kommunizmus véres keze kioltotta Bakonyi András járásörmester és Csala Bálint esendőr memesen dobogó szívét azért, mert igyekeztek hazánkat a végső romlástól menteni s a törvényes rendet, személy és vagyonbiztonságot megóvni.

Bakonyi járásörmester sírja eddig csak egyszerű fejfával volt megjelölve, melyet a nyolcadik évfordulón a bajtársak és Paks község kegyelete maradandó siremléssel pótolta s ez a díszes siremlék lesz hivatva méltóan hirdetni azt, hogy miként kell a esendőrnek hivatását híven, becsülettel és vitézül teljesítenie.

Mártirhalált halt bajtársaink hősi magatartását és mártirhalálát lapunk múlt évi 5. számában részletesen leírtuk.

A siremlék ünnepélyes felavatása előtt, a paksi református templomban istentisztelet volt, mely után a pécsi esendőr kerületi parancsnokság képviselőjében megjelent nemes Glatz Ödön alezredes, vitéz Sáray Ferenc őrnagy szekszárdi osztály- és Balogh Béla százados paksi szárnyparancsnok vezetésével a megjelent hatóságok, egyesületek és intézetek, valamint a polgári társadalom széles rétegei, a református temetőbe Bakonyi András sírhelyéhez vonultak.

A sírral szemben a paksi szárny őrséből összeállított díszszakasz, a sír körül pedig a tüzoltó, levante és cserkész csapatok állottak fel. A református egyház dalárdája a Hiszekegy-et énekelte el, utána pedig Balogh Béla százados szárnyparancsnok emlékezett meg Bakonyi és Csala bajtársaink mártirhaláláról, példaként állítva őket, mint a hazafiúi és esendőr ére nyek megtestesítőit. Ezután Molnár Sándor paksi ref. lelkész áldotta meg a siremléket. A pécsi esendőr kerület nevében nemes Glatz Ödön alezredes helyezte koszorút hős bajtársaink siremlékére, mely után Bakonyi özvegye két kis gyermekével együtt tette le a fájó emlékek könnyeitől csillogó koszorúját. A koszorúk elhelyezését a Himnusz követte, melyet a siremlék előtt elvonuló esendőrszakasz, tüzoltó, levante és cserkészcsapatok díszmenete követett.

A sok vérrel írt emlékezetes napok egyik évfordulóján emléket állítottunk; emlékeztető határkövet, mely kötelezettségeket ró mindnyájunkra, hogy annak a nagy honmentő munkának, melynek mélyen fekvő alapjaihoz Bakonyi és Csala bajtársaink készek voltak életüket is odaadni, teljes egészében való felépítésén dolgozzunk életünk végéig s erre a munkára neveljük utódainkat, gyermekeinket!

Tegyen mindegyikünk amennyit tehet honáért, földieiert! S ki becsületesebben, elszántabban járandja utolsó lehelletéig a hazafiság pályáját, az legyen győztes — diadalmas!

Széchenyi.

A lovak fertőző és ragadós betegségeiről.

Irta: Dr. HALASY KÁROLY aligazgató állatorvos.

Fertőzőknek azokat a betegségeket nevezzük, amelyeket fertőző csirák, bacillusok okoznak; ha a fertőző betegségek állatról-állatra átterjednek, akkor ragadós betegségeknél nevezzük. Nem minden fertőző betegség egyszersmind ragadós is; így pl. a dermedés vagy tetanusz, ez az emberre is veszélyes betegség sem közvetlenül, sem közvetve nem terjed át más emberre, vagy állatra s így csak fertőző, de nem ragadós. A fertőző betegségek okozói igen apró, szabadszemmel nem látható, növényi lények, amelyek a fertőző betegségben szenvedő állat testnedveiben és ürülékeiben igen nagy számban fordulnak elő és rendszerint a bélsár és vizelet útján kerülnek a külvilágba és fertőzik meg a beteg állat környezetét. Hasonló fertőző hatást fejthet ki a ragadós betegségben elhullott állat hullája is, ha azt nem a dögtéren, hanem olyan helyen földelik el, ahol állat könnyen hozzáférhet. Még ma is előfordul, hogy egyik-másik állattartó a nála bekövetkezett elhullást eltitkolja s a hullát éjjel ássa el, vagy a kertjében, vagy a falu végén — természetesen nem az előírt mélységű gödörbe; az ilyen hullát kóbor ebek kikaparhatják, vagy a legelső disznócsorda is felszínre hozhatja s így közvetítik a fertőzést, illetve terjeszthetik a ragadós betegségeket.

A leggyakrabban előforduló fertőző és ragadós lóbetegségek a következők:

1. *A takonykór* a legveszedelmesebb ragadós betegség, amely nem gyógyítható s így törvény rendel el a takonykórral fertőzött, vagy abban már beteg egypatás állatok azonnali kiirtását. Ez a betegség csak az egypatás állatokra veszélyes (ló, szamar, öszvér), míg más háziállatok nem betegednek meg benne; az ember ellenben könnyen fertőződhetik és nem egy, ilyen betegséggel fertőzött ló ápolója, vagy ezen betegség tanulmányozásával elfoglalt szakember esett áldozatául ennek a veszedelmes betegségnek. A fertőzés rendszerint úgy történik, hogy a ló olyan takarmányból (alomszalmából) eszik, amelyet egy takonykóros ló ott hagyott, vagy olyan vederből vagy vályuból iszik, amelyet takonykóros ló orrváladéka beszennyezett. A ragály (a takonykórbacillus) a fertőzött takarmánnyal vagy ivóvízzel a ló gyomrába, onnét a beleibe jut, ahol a takarmánynak használható részeivel együtt felszívódik, vagyis a véráramba kerül; a bacillus a vér útján a test bármely részébe is eljuthat, legtöbbször azonban a tüdőben telepszik meg; ott gyulladást okoz, ami apró, kölesnagyságú göböcskék keletkezésében nyilvánul meg. Ezek a göböcskék a jól táplált és egyébként egészséges lóban rendszerint hosszabb ideig nem nagyobbodnak, vagyis a folyamat egy időre megállapodik; a szervezet ugyanis védekezik a bacillusok ellen és azok elterjedését meggátolni igyekszik. A takonykórnak ez az alakja a *tüdő* vagy *rejtett takonykór*, s ezt egyszerű vizsgálattal még szakember sem tudja megállapítani. A betegség emez alakjának fenforgására gyanút kelt, ha a ló jó étvágy mellett fokozatosan leromlik s a munkában gyorsan elfárad; néha emellett tompa, száraz köhögés is jelentkezik. A rejtett takonykór biztos megállapítá-

A Daily Mail június 27-iki számában lord Rothermere „Igazságot Magyarországnak!” cím alatt két és félmillió magyar és német által lakott megszállott területnek Magyarországhoz való visszacsatolását követelte. A vázlat azt mutatja, hogy körülbelül mekkora lenne Csonkamagyarország a Rothermere lord cikkében említett területek felszabadítása esetén.

sára szolgál az ú. n. *malleines szempróba*, amelyet szolgálati lovainkon évenként ismétlünk meg; ennek a próbának az a célja, hogy a takonykört még olyan időben állapítsuk meg, amikor orrfolyás még nincsen, vagyis, amikor a takonykórral fertőzött (zárt, rejtett takonykóros) ló a szomszédait még nem fertőzi. Ha az ilyen lónak az ellenálló-képessége valamely okból kifolyólag csökken (pl. tartós, megerőltető munka hiányos takarmányozás mellett, súlyos betegség stb.), akkor a tüdőben megtelepedett bacillusok szabadabban fejtik ki káros hatásukat, a göböcskék megnagyobbodnak, ki is fakadnak és tartalmuk bejut a hörgőkbe, onnét a légcsőbe, a gégebe és orrba ömlik; ezeken a helyeken is támadnak göböcskék, majd ezek szétesése után egyenetlen, cafatos szélű fekélyek, amelyek fokozatosan nagyobbodnak és a gyógyulásra semmi hajlamosságot nem mutatnak. A fekélyekből szürkés-fehér, véresíktól tarkázott, nyúlós váladék szivárog, amely a takonykórbacillus millióit tartalmazza és az orrnyílásokon át kerül a szabadba. Ez az ú. n. *orr- vagy nyilttakonykór*, amely már igen veszedelmes, mert az orrváladék állandóan ürül és erősen fertőz; a takonykór emez alakja mellett az állalatti mirigyek is megduzzadnak s néha ki is fakadnak. A takonykór harmadik alakja a *bőr-*

takonykór, amikor a bőrön, főképen a hátsó lábak belső felületén mogyorónagyságú csomók keletkeznek, amelyek kifakadnak s helyükbe egyenetlen, cafatos szélű, nehezen gyógyuló fekélyek támadnak, amelyekből szintén nyúlós, szürkés színű váladék szivárog; ez, hasonlóan az orrváladékhoz, igen sok bacillust tartalmaz és szintén erősen fertőző hatású. Végül van olyan eset is, amikor a takonykór az egész testben terjed el, ilyenkor a ló rohamosan leromlik és csakhamar el is hull.

2. A *lépfene* nemcsak a lovakra, hanem az összes háziállatokra és az emberre is veszélyes; okozója szintén egy szabad szemmel nem látható élő csira: a *lépfenebacillus*, amely rendszerint a takarmánnyal vagy az ivóvízzel kerül a szervezetbe. A lépfenes állat bélsára, vizelete és vére igen sok bacillust tartalmaz és az ilyen váladékkal szennyezett takarmány vagy ivóvíz közvetíti a fertőzést. Lépfenes állatok ürülékével szennyezett legelők vagy az ilyen rétekről származó széna szintén közvetíthetnek lépfenes fertőzést. A rétek fertőzöttsége onnan is eredhet, hogy lelkiismeretlen gazdák a lépfenes megbetegedéseket eltitkolják és az elhullott állatok hulláját a tanyájuk környékén vagy a réten ássák el; a hulla elrothad, de a lépfenebacillusok nem pusztulnak el, hanem éveikig is

megtartják fertőző képességüket; a bacillusok azután a talajvíz vagy a földi giliszták útján kerülnek felszínre és fertőzik meg a szénát. Némely tanyán minden évben fordul elő lépfenés megbetegedés és elhullás; ilyen helyen a talaj van fertőzve, ami rendszerint onnan ered, hogy a titokban kényszervágott lépfenés állatok vérével az istálló és környéke van beszennyezve és a lépfenés vérrel kikerült bacillusok évekig veszélyeztetik a tanya állatállományát.

A lépfenében megbetegedett ló súlyos beteg benyomását teszi; teljesen étvágytalan, erősen lázas, nehezen lélegzik, zihál, ornyílásai trombitaszerűen kitágulnak, a ló erősen nyugtalankodik, ide-oda tipeg, kapar, a hasa felé rúg; néha véreset vizel és trágyázik, esetenként pedig a nyakán vagy a test egyéb helyein is kétököllyi meleg, fájdalmas duzanatok támadnak. A felsorolt tünetek gyorsan súlyosbodnak, majd a ló hirtelen összeesik és pillanatok alatt elhull; néha a betegség 2—3 napig is elhúzódhatik és azután következik be az elhullás. A lépfenében elhullott állatok vére kátrányfekete, sűrű, a lép erősen megduzzadt és mindenütt sok apró vérzést is találunk. A lépfene egyedüli gyógyszere a lépfeneellenes gyógyszer s ha ezt kellő időben, tehát a betegség kezdeti szakában alkalmazzuk, rendszerint sikerrel is jár. Hatásosabb azonban az állatok évenkénti védőoltása, amely 10—12 hónapos védettséget nyújt és az állat erősebb fertőzés esetén sem betegszik meg. A védekezés ezen módját alkalmazzuk szolgálati lovainknál is, amelyek a különleges szolgálatból kifolyólag állandóan és nagyobb mértékben vannak kitéve a lépfenés fertőzésnek.

3. A *mirigykór* (népies nyelven: csikókeh) mint ez utóbbi elnevezése is mutatja, rendszerint csikók és fiatalabb lovak (pótllovak) között szokott előfordulni: okozója szintén egy szabad szemmel nem látható élő csira: a *mirigykórbacillus*, amely a beteg állatok orrfolyásában, kiköhögött váladékában, valamint az elgennyesedett és kifakadt mirigyek váladékában fordul elő. A fertőzés itt is az ilyen váladékkal szennyezett takarmány és ivóvíz útján történik, valamint a mirigykóros ló által kilehelt és nyálkás váladékkal kevert levegő is közvetítheti a fertőzést; a fertőzés ez utóbbi módját a rosszul szellőztetett, párás istállók nagyban előmozdítják. A mirigykór is rendszerint magas lázzal kezdődik, a lovak étvágytalanok, kezdetben még kevés szénát szednek, később teljesen abbahagyják az evést: a szemhéjak megduzzadnak, könnyezés indul meg, az orr nyálkahártyája élénkpiros, az orrból nyálkás-gennyes váladék ürül s a beteg időnként köhög. Később az állati mirigy vagy a toroktáj duzzadni kezd, a ló a fejét kinyújtva tartja, majd a duzzanat kiemelkedő pontja puhulni kezd; s ha fel nem vágjuk, magától kifakad és sűrű, sárgás-fehér gennyes váladék ürül ki. A kifakadás után a ló rendszerint megkönnyebbül, étvágya is visszatér, a hurutos tünetek is enyhülnek és nem-sokára teljes gyógyulás áll be. Néha újból duzzad meg a beteg ugyanazon helyen, vagy a test más táján és akkor az egész folyamat elülről kezdődik: közben a betegek erősen leromlanak s néha elhullás következik. Ritka esetben idősebb szolgálati lovak is megbetegsznek, ezeknél azonban rend-

szerint egészen enyhe és gyorsabb lefolyású ez a betegség. A mirigykór gyógyszere is egy különleges szérum, amely a betegség lefolyását meggyorsítja és szövődményektől is rendszerint megóv. A betegség elleni védekezés: a pótllovak elkülönítése, a meghüléstől való óvása, kellő kimélés mellett való rendszeres foglalkoztatása, az istálló tisztántartása, a gyakori szellőztetés stb.

4. Az *influenzá*-nak két alakját ismerjük: a hurutos és a mellkasi influenzát. Az előbbi kórokozója olyan parányi, hogy még a legnagyobb nagyítással sem látható; annyi azonban ismeretes, hogy a beteg állatok testnedveiben és ürülékeiben tömegesen fordul elő és az azzal szennyezett takarmány és ivóvíz, nemkülönben a különféle istállószerkek, a lóápolók ruházata stb. közvetíthetik a fertőzést. A betegség rendszerint magas lázzal kezdődik, a betegek nagyfokban bágyadtak, étvágytalanok, a felső légutak nyálkahártyája élénk vörös, az orrból nyálkás-gennyes váladék ürül, a betegek köhögnek s néha nehezen is lélegzenek; a betegség 4—5. napjában a hasalja és a lábak is megduzzadnak. A betegség rendszeren enyhe lefolyású szokott lenni s ha szövődmények nem társulnak hozzá, elhullás nem igen szokott bekövetkezni. A tartós magas láz és étvágytalanság mindazonáltal nagy mértékben leronthatják a betegek erőbeli állapotát és tápláltságát, ami a lovak használhatóságát (pótllovaknál az idomítást) lényegesen hátráltathatják.

Az influenza mellkasi alakja az esetek egy részében szintén enyhe lefolyású s csupán az emésztő- és légzőszervek néhány napig tartó hurutjában nyilvánul, mely rendszerint gyors lefolyású és teljes gyógyulással végződik. Az esetek nagyobb részében azonban súlyos tüdő-, mellhártyagyulladás fejlődik ki, — magas láz kíséretében, — a betegek nagyfokban bágyadtak, tompultak, teljesen étvágytalanok, a szem kötőhártyája erősen duzzadt, epe-színű, az orrból sáfrányszínű váladék ürül, azonkívül erős köhögés, feltűnő nehéz lélegzés, a mellkas fájdalmassága s néha az inhüvelyek fájdalmas duzzanata egészítik ki a kórképet. Az influenza eme alakjánál már gyakrabban fordulnak elő szövődmények, amelyek sokszor elhullásra is vezetnek. Bevált gyógyszere ezen betegségnek a *Neosalvarsan* (a syphilisnél is használatos gyógyszer), amelynek kellő időben történt alkalmazása után a betegek állapota gyorsan javul: a láz leszáll, a betegek bágyadtsága csakhamar eltűnik, az étvágy fokozatosan visszatér s a betegek állapota általában rohamosan javul.

Emellett természetesen nem szabad elmulasztani a betegeket összes szerelékeivel együtt azonnal elkülöníteni és az istállót szakszerűen fertőtleníteni. Az influenza hurutos alakjánál célszerűbb a betegek elkülönítésétől eltekinteni, hogy az egész lóállomány minél előbb essen át a betegségen. Különben a betegség néha minden óvintézkedés ellenére hónapokig is elhúzódhatik.

5. A *ragadós hólyagos szájfájás* tavaly és az idén is az ország több helyén járványosan lépett fel és néhány örsünk lovai is megbetegedtek benne. A betegség okozóját még nem ismerjük, de a betegek szájában fejlődő hólyagokban és ezek felrepedése után a nyálban nagy mennyiségben foglalta-

tik, úgy hogy a betegek nyálával fertőzött takarmány és ivóvíz a fertőzés rendszeres közvetítői. A betegség rendszerint kisebbfokú lázzal kezdődik, a betegek bágyadtak, étvágyuk csökkent, lassan, „óvatosan“ rágnak, a szünetekben a szájukat csukva tartják s erősen nyáladzanak. A száj belseje forró s az élénk vörös nyálkahártyán apró csomócskák, majd ezekből átlátszó tartalmú hólyagok fejlődnek, amelyeknek felrepedése után felületes kimaródások támadnak; ezek rendszerint gyorsan behegednek. Néha azonban a hólyagok elgenyесednek s ilyenkor azok helyén mélyreható fekélyek támadnak, amelyek a teljes gyógyulást nagyfokban késleltetik. Néha nemcsak a szájban, hanem a bőrön — főképen a száj körül — is támadnak csomócskák és hólyagocskák, amelyek pörk alatt gyógyulnak. Ennél a betegségnél is arra törekszünk, hogy az istálló egész loállománya minél előbb vészelen át, vagyis ott is mellőzzük a betegek elkülönítését. A gyógyulás siettetésére a betegek száját valamilyen összehúzó oldattal (1/2%-os timsó-oldat, vagy egyszerűen ecetes-sós vízzel) naponta többször kiöblítjük, azonkívül nagyobb gondot fordítunk a betegek takarmányozására, hogy a betegek erőben maradjanak.

6. A rühösség a külső ragadós betegségek közé tartozik; okozója az ú. n. rühátka, egy apró, fehér alapon szabadszemmel tűszúrásnyi, mozgó pontnak látszó bőrélősködő, amely befurakodik a felhámrétegbe, ott meneteket fúr, ami által erős viszketegséget okoz. A fertőzés rendszerint úgy történik, hogy a ló vagy közvetlenül érintkezik rühös állattal, vagy olyan helyen fordul meg, ahol előtte rühös állat tartózkodott; a különféle istállószerelék, a lószelék, a tisztító eszközök, pokrócok, választórudak stb. szintén rendszeres közvetítői a fertőzésnek. E tekintetben különösen veszélyesek az útszéli korezmák istállói, ahol naponta váltakozik a loállomány és mindenféle gyanus eredetű ló is megfordul. A hatósági épületek előtt levő fák, a kovácsműhelyek patkoló korlátjai mindannyi alkalom a rühös fertőzésre. A lovon a rühösség háromféle alakban fordulhat elő s mindegyik alakját más-más atkafajta okozza. Az egyik alakja rendszerint a fejen, nyakon, a mellkason székel, a másik alakja a végtagokat, míg a harmadik alakja a hosszú szőrrel fedett testrészeket támadja meg. Azonkívül más fajtájú állatok rühössége is fertőzheti a lovat, így a juhok, sertések, nyulak, macskák rühössége a lóra is veszélyes, sőt a rühös ember (főképen loápoló) is fertőzheti a lovat.

A fertőzés olyképpen történik, hogy a ló rühatkákkal fertőzött tárggyal közvetlen érintkezésbe jut, pl. olyan fához dörgölődik, amelyhez előzőleg egy rühös állat dörgölődött; a fa felületén és repedéseiben tanyázó atkák ilyen módon a bőr felületére kerülnek, onnét befurakodnak a bőr felhámrétegébe. ott meneteket fúrnak és azonnal elszaporodnak. Az atkák vándorlása élénk viszketegséget okoz, a ló nagyfokban nyugtalanodik, állandóan vakarózik, minden elérhető tárgyhoz dörgölődik. A folytonos dörgölődés heveny bőrgyulladást idéz elő, a bőr megduzzad, a szőr kihull, majd a bőrön apró göböcskék támadnak, amelyek hólyagocskákká alakulnak át s felrepedésük után pörkösödnek. A kopaszodás eleinte apró foltokban tűnik elő, később ezen

foltok nagyobbodnak, egymással összeolvadnak, úgy hogy tenyérszi, sőt ennél is nagyobb kopasz foltok keletkeznek. A betegek folytonos nyugtalanodása és vakaródzása a tápláltságot és az erőbeli állapotot is jelentékenyen lerontja, úgy hogy az ilyen állatok a hosszadalmas betegség alatt teljesen kimerülnek s gyakran el is pusztulnak, amint ez a harctéren ezer és ezer esetben előfordult. A rühatkák elszaporodását és ezzel kapcsolatban a betegség elterjedését nagyfokban elősegíti az ápolás és kellő gondozás hiánya, míg a naponta rendszeresen eszközölt ápolás állandóan nyugtalanítja az atkákat, ami elszaporodásukat és ezzel kapcsolatban a betegség nagyobbmérvű elterjedését is megakasztja.

A rühösség fellépése esetén legelső teendőnk a fertőzött lovakat az egészségesektől azonnal elkülöníteni — összes szerelékükkel egyetemben — és a loállásokat szakszerűen fertőtleníteni, továbbá a betegeket azonnal szakszerű kezelésbe venni. A betegség kezdeti szakában, vagyis amikor az még csak egészen kis területre szorítkozik, a helybeli kezelés is teljes eredménnyel járhat; ilyen alkalmas szerek: a 10%-os szürke higanykenőcs (huszárzsir), 5%-os kreolin vagy dohányfőzet, kátránykenőcs, esetleg jódtincturával való ismételt ecsetelés. A betegség nagyobbmérvű kiterjedése azonban már gondosabb és általános kezelést igényel. A kezeléssel kapcsolatban az istálló és lószelék tökéletes fertőtlenítése is elengedhetetlenül szükséges, mert enélkül a betegség gyökeres irtása el sem képzelhető.

A fertőző és ragadós betegségek lényege jelenleg már kellőképpen ismeretes, a legfőbb betegség kórokozóját, annak tulajdonságait, a fertőzés módját is kellőképpen ismerjük s így a fertőző betegségek elleni védekezés módja is adva van; leghatásosabb védekezés: a fertőző és ragadós betegségek megelőzése, vagyis kerülése mindazon helyeknek és alkalmaknak, amelyek fertőzést eszközölhetnek. Láttuk, hogy a legtöbb ragadós betegségnél a fertőzés közvetítésében a takarmány és ivóvíz igen nagy szerepet játszik, vagyis a fertőzés kapuja rendszerint a tápcsatorna s így a takarmányozásra a legnagyobb gond fordítandó. Ha kevésbé megbízható helyre vagyunk kénytelenek lovainkat beállítani, ne mulasszuk el a beállítás előtt a jászolból a takarmánymaradékot, valamint az almot eltávolítani és frissen almozni és csak a magunkkal hozott vederből itatni — ezzel rendszerint elkerülhetjük a fertőzést, még erősen fertőzött helyen is!

Háláért tenni jót. uzorástól is kitélik. Mert ki tettéért valamit kíván. nem csuda, ha annak mértékét is meghatározza s tetteire tetszés szerint tesz kamatot. Az ily tevő legtöbbször csak hálátlant csinál s később bünsőnek hiszi magát az egész emberiséget s annak gyűlölésére szívét teljes joggal véli felhatalmazottnak. Kölcsey.

Az igazság valami oly tiszta, szent és mondhatom bátor ereje öntudatában, mikép, ha a napfényre nem mernek lépni vele, ha hosszas magyarázatára szorul álnok tolmácsainak — csak torzképpel ámitottak el; az igazság olyan, mint a sas, a napba tekint s nem veszti szeme fényét. Jósika.

Mozgás és tűz.

Irta: HAZAI IMRE százados.

A harc azonos fontosságú tényezői, melyek közül önmagában egyik sem elegendő ahhoz, hogy az ellenségre akaratuinkat rákényszerítsük. Nem új fogalmak, mert létezésük egyidős a hadviseléssel; helyesebben, párhuzamos alkalmazásuk egybeesik a löfegyver felhalálásával.

A kérdés döntő fontosságának felismerésére a hadi technika haladása kényszerített. A legújabb löfegyverek időben és térben megnövekedett tűzhatása, a nagy veszteségek, az emberanyag utánpótlásban beállott zavarok és nehézségek következtében egy új harc-eljárás alakult ki, melynek egyik alapelve az emberanyag kiméltése. Ennek az elvnek eleget tenni annál is inkább könnyűnek látszik, mert a tüzgépek nagy száma és hatóképessége a legkisebb egységnek is tekintélyes tüzerőt biztosít.

A tüzgépek közül csupán azokkal foglalkozunk, melyek a rajon belül nyernek beosztást, mivel a többiek támogatására a raj csak időnként és alkalmilag számíthat. — A gyalogság könnyű és nehéz fegyvereinek hatás és egyéb adatait az alábbi tábla mutatja:

A fegyver megnevezése	Lőtáv. Vető, dobótáv.	Lőgyorsaság perc-ként	Veszélyezett körlet	Hatáskörlet
Kis aknavető	1100 m.	4—8 lövés	18 m. sugarú kör	Közepes távolságon belül fedett célok ellen. Tüzgépek leküzdése. Zárótűz kiegészítése.
Géppuska	1800 m. közv. irányz. 2,5 km.	500 lövés		Nagy kiterj.; célok ellen még nagy távra is megsemmisítően hat. Lekötő hatása a tüzgépek között a legerősebb.
Golyószóró	1200 m.	120 lövés		400 m.-g. minden harcszerű célra hatásos. 400—800 m.-ig különösen rövid időre felbukkanó szököl csoportok ellen. 800—1200 m.-ig mélységben és szélességben kiterjedt célok ellen.
Gránátvető	135—475 m.-ig		200 m.	Fedetlen vagy könnyen fedett élő célok ellen.
Puska	1800 m.	célzott pont. löv. 8—10 gyors lövés 25—30		400 m.-ig egyes alakokra. 400—800 m.-ig mozgásban lévő csoportokra. Széles, mély célok ellen 800 m.-en felül sok puskával kivételesen.
Távcsöves puska	1800 m.	"		600 m.-ig pontlövés bármily harcrendű célra. 800 m.-ig. csoportokra.
Puska gr.	150 m.	4—6	70 m.	Ellenséges fészkek ellen tűzösszpontosítás. Védelemben zárótűz.
Kézi gr.	25—50 m.	célzott dob. gyors dob.	tám. gr. 7 m. védő gr. 70 m.	Tömött célok, fedezékben levő célok ellen.
Piszt.	50 m.	25 lövés		Minden harcrendű cél ellen.

Fontos tudnunk, hogy a felsorolt fegyverek mily távolságra hatnak és hogy lapos vagy meredek röppályával bírnak-e.

Mozgásnál mindig tisztában kell lenni azzal, hogy a már elért terepszakaszt az ellenség a rendelkezésére álló fegyverekkel tűz alatt tudja-e tartani vagy sem. Így pl. ha támadásban a rajparancsnok látja, hogy az ellenség meredek röppályájú tüzgépekkel (akna, gránátvető) nem rendelkezik, akkor rajával főként a mélyedéseket fogja kihasználni, mert tudja azt, hogy azokat az ellenség a lapos röppályájú fegyverekkel (gp., gs., puska) nem tudja pásztázni.

Ha megnézzük az 1. ábrát, azt látjuk, hogy a „b“ mélyedésben való tartózkodás a rajra nézve csak az esetben jelent veszélyt, ha az ellenség aknavetővel bír, oda gránátvetővel löni nem tud. Az „a“ mélyedésben pedig úgy aknavető, mint gránátvető tüzellel számolni kell.

A sűrű vonalakkal jelzett tereprészeket az ellenség a lapos röppályájú fegyverekkel nem tudja pásztázni, egyébként azonban az egész támadási terep az ellenség fegyverei által, azok hatástávolságának megfelelően tűz alatt tartható.

A mozgásnak több fajtát fogjuk használni és pedig a futást, az élénk lépést, a lépést, a szökélést és a kúszást. A terep, a harc helyzet, az ellenséges tűz és az ellenség megfigyelése lesz a mérvadó arra nézve, hogy a felsoroltak közül melyiket alkalmazzuk. Vegyünk egy sematikus példát; kizárólag csak a mozgást beszélve meg és mellőzzük az egyéb haretévékenységeket:

Egy puskás rajnak támadás közben a magaslatig kell eljutni. Az erdőben lépésben vezeti a rajparancsnok raját. Az erdőből kilépve, áttér a műút föltesének nyugati oldalára s eljut élénk lépésben a hídig. A patak környéke annyira mocharas, hogy azon átgázolni nem lehet. Közben megszólal „a“ gp. s több rövid sorozatot ad le az erdőre, melyből egy osztag elővigyázat nélkül lépett ki.

A rajpk. látesővével megtalálja a gp.-t s rögtön tisztában van azzal, hogy a híd a gp. tűzkörletében van; raját a hídon rajcsoportban futásban átviszi s a műút baloldalán az árokban lépésben vezeti tovább a rajt, amíg az erdő északi sarkát eléri. Innen már nehezen jut tovább, mert a műútnak töltése nincs, az árka pedig alig fél méter mély. Innen az ellenség által megszállott gerincet igen jól látni, tehát az ellenség minden mozgást azonnal észrevesz. A kúszó rajp.-t egyenként követik a csatárok, az átereszen át a bokoresoportig, mely gyenge rejtőzést nyújt s erős ellenséges tűz alatt fekszik. Itt már a csatárok csak rövid, gyors szökéléssel tudnak előre jutni.

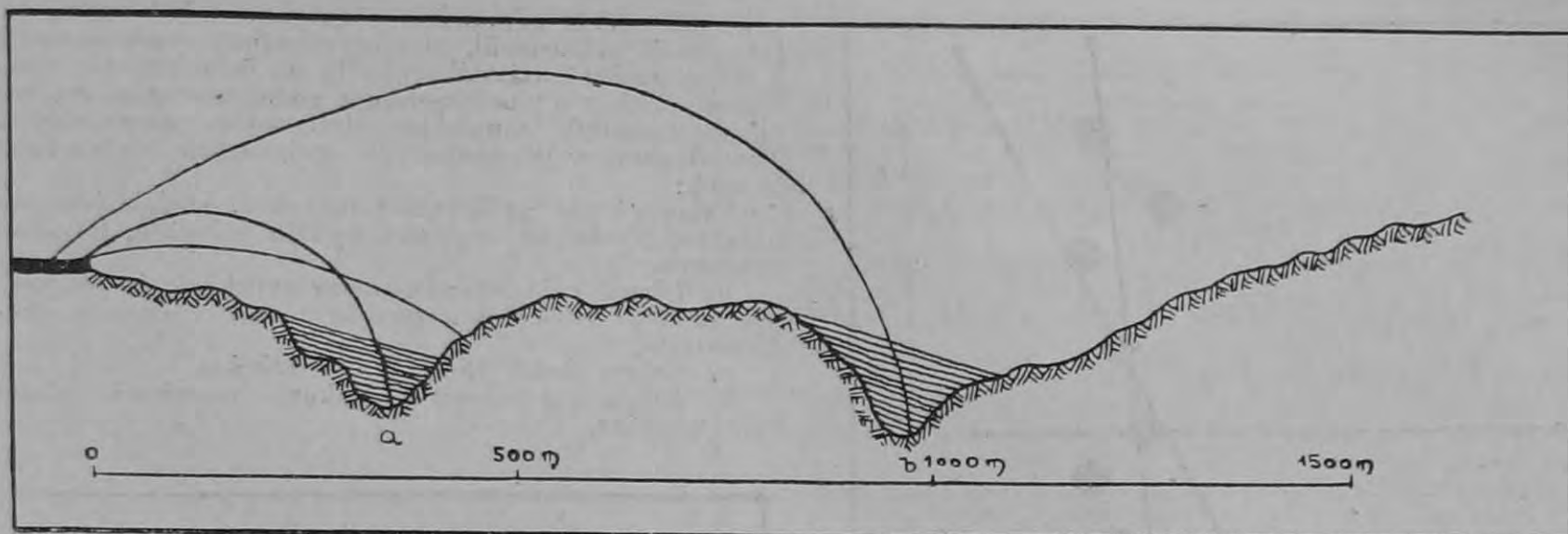
A fentiekben említett raj feladatát csak az esetben fogja tudni megoldani (illetve veszteségei lényegesen kisebbek lesznek), ha a mozgását akadályozó vagy megbénító ellenséges tüzgépeket a saját gépek lefogják. Ez a lefogás csak akkor lehetséges, hatásos, ha a tüzgépek tüzüket tervszerűen vezetik.

Ennek megvilágítására vegyünk példának egy szakaszt, mely támadásban az ellenséget 700 m.-re megközelítette.

A szakasz, melynek egy raja golyószórós raj, erős ellenséges géppuska és golyószórós tűzben fekszik, golyószórója lépcsőben jobbra kb. 100 m.-re.

Ez a golyószóró erős tüzharcot folytat, hatását azonban a szakasz nem érzi, mert az ellenséges tűz nem gyengül. Ha az okot keressük, rájövünk, hogy a golyószórós rajpk. a szakaszparancsnoktól aligha kapott a támadás alatt parancsokat, vagy ha kapott is, nem tudta megállapítani és hatásos tűz alá venni azokat az ellenséges gépeket, melyek a szakasz támadását megbénították. A szakasz tehát egyáltalán nem látta hasznát a golyószórójának.

Egy egység, melybe egy vagy több gépet beosztanak, ezzel a ténnyel még nem sokat nyert, mert az a kellő vezetés és irányítás nélkül csak éppen oda nem fog tüzelni, ahová a legfontosabb lenne. Mennyivel más a helyzet, ha a parancsnok pontosan megszabja a gépek feladatát, számol előrelátóan a különböző váratlan eshetőségekkel (átkarolás, ellenlökem stb.), állandó összeköttetést tart fenn a gépek parancsnokaival s azokat főleg azon gépek fontos felállítási helyéről tájékoztatja, melyeknek tüzellel való lefogása szükséges. Ilyen-

1. ábra.

kor azt mondjuk, hogy a gépek megállapított *tűzterv* alapján tüzelnek.

Bármely fegyver hatását megsokszorozza az *oldalozás*. A magyarázata ennek abban rejlik, hogy a csatár ösztönösen azt érzi legveszélyesebb ellenségének, ki vele szemben van; minden figyelmét ennek leküzdésére irányítja s ha beássa magát, főleg a vele szemben lévő ellenség tüze ellen fog védekezni. Ha oldalból kap tüzet, ez rendszerint meglepően éri, zavarba hozza, mert érzi, hogy két ellentétes irányból támadják. Tapasztalat szerint az oldalozó tűz jelentős erkölcsi hatást gyakorol az ellenségre s gyakran váratlan sikert eredményez. A pásztázott tér kedvező alakulását oldalozó tűzben a 3 ik ábra mutatja.

Itt azt látjuk, hogy ha az 500^x távolságra lévő rajra arcból tüzelnek „a”, akkor a lövedékek pásztázott terébe (kb. 120^x) legfeljebb csak egy csatár esik, ha ugyanilyen távolságról „b” irányból tüzelünk, akkor a pásztázott tér már sokkal előnyösebb s végül teljes oldalozás esetén „c” az egyes lövedékek hatása megsokszorozódik.

Gyakran előfordul, hogy jól rejtőzött, nehezen felkutatható célokat vagy erős veszteséget okozó gépeket kell tűz alá venni. Ilyen esetben *tűzösszpontosítást* alkalmazunk s a célt rendszerint vezetett tűzzel löjjük.

A 4. ábrán a támadásban lévő szakasz 2. raja a kedvezőbb terepviszonyok folytán tért nyert s midőn a szemben lévő bokoresortot kb. 400^x megközelítette, erős oldalozó golyószóró tüzet kap.

A raj továbbjutni nem tud, több sebesültje van, támadása elakad, csatárai beássák magukat. A golyószórós rajnál tartózkodó szk. pk. a 2. raj helyzetét látja s rövidesen megállapítja, hogy az ell. gsz. az útkeresztesződésénél lévő erdő legszélső fájáról tüzel. A golyószóróval tűz alá véteti az ell. gsz.-t s az első rajnak parancsot ad, hogy a golyószórót vezetett tűzzel löjje. A rajparancsnokok kiképzési fokától és ügyességétől függ jelen esetben, hogy fogják-e a szakaszparancsnokok parancsára várni.

Az ellenség meglepésére mindig törekedjünk, mert a meglepés fél siker. Különösen vonatkozik ez azon esetekre, mikor a meglepést váratlan tűzhatás kifejtésével érjük el, vagyis az ellenségen *tűzzel rajta ütünk*.

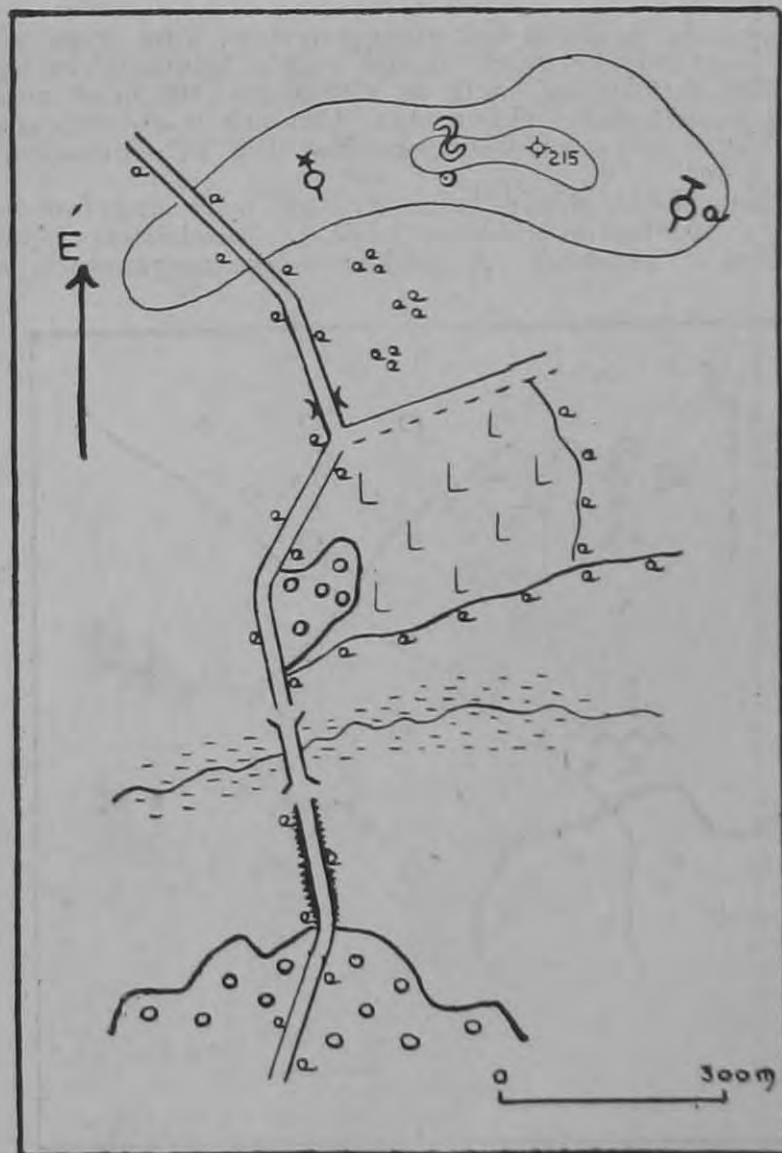
Az 5. ábrán a támadó szakasznak az „a” golyószóró tüze súlyos veszteségeket okoz. A szakaszparancsnok látja, hogy a golyószórója „b” tüzelő állásból a szakasz támadását nem tudja támogatni, ezért elrendeli, hogy változtasson tüzelő állást s a tüzet „c” tüzelő állásból rajtaütésszerűen nyissa meg.

Midőn a golyószóró „c”-ből az oldalozó tüzet az ellenséges golyószóró ellen megnyitja, ugyanabban a pillanatban a második raj pk. elrendeli a vezetett tüzet a golyószóróra.

Az így megszervezett tűzoltalom hatását felhasználva az I. raj támadását folytatja.

A lököerő a tüzerőt igen sok fölösleges erőkifejtéstől kiméli meg, ha legmesszebbmenő módon élünk az ügyes terepkihasználással. A raj, a szakasz stb. parancsnok tehát soha sem bízza magát teljesen a gépek tűzoltalmára, mert az nem állandó és csak leg-

ritkébb esetben fogja le teljesen az ellenséget. Az a raj, mely eltűnik a terepen, csatárai csak pillanatokra bukkannak fel, sokkal kevésbé fog rászorulni a gépek tűzoltalmára, mint egy olyan raj, mely kifekszik a terepre s mindent csak a gépektől vár. A csatár, ha az ellenség tűzkörletébe lépett, számoljon a legkülönbözőbb irányból jövő tűzzel, mely ellen hatásosan főleg a helyes mozgásnem megválasztásával és a terep kihasználásával védekeznek. A mozgás és a tűz szempontjából igen fontos fogalmak rövid megvilágítása után tisztán áll ellőttünk, hogy egyedül tűzzel a harcot eldönteni nem lehet, viszont az ellenséget csupán mozgással visszavonulásba kényszeríteni soha nem fog sikerülni. A támadás sikere csak akkor van biztosítva, ha a lököerő mozgását akadályozó tűzforrásokat (gépeket, fészkeket) a saját gépeink lefogják s az ellenséget fedezésre kényszerítik.

2. ábra.